

Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio

Resultat från fem självdeklarationsundersökningar

RAPPORT 2005:4

BRÅ – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundtjänst, 106 47 Stockholm. Telefon 08-690 91 90,
fax 08-690 91 91, [e-post order.fritzes@liber.se](mailto:order.fritzes@liber.se)

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm. Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75,
e-post info@bra.se

BRÅ på Internet: www.bra.se

ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-32181-5

Författare: Jonas Ring

Omslag: Britton & Britton

Tryck: Edita Nordstedts 2005

© Brottsförebyggande rådet

Innehåll

FÖRORD	5
Sammanfattning	6
Det är vanligt att man någon gång har begått en stöldhandling	6
Andelen som begått stöld och skadegörelse har minskat	7
Vanligare för pojkar än flickor att utsättas för fysiskt våld	8
INLEDNING	9
DELAKTIGHET I BROTT OCH PROBLEMBETEENDE	14
Stöld	14
Våld	16
Skadegörelse	17
Narkotika	19
Övriga brottsliga beteenden och problembeteenden	20
Delaktighet i olika brottstyper totalt	21
Kombinationer av brottstyper	23
Brottsaktivitet	24
Andel högbelastade i brott inom vissa sociodemografiska grupper	28
Är det okej att skolka, dricka sig full och att begå brott?	31
UTSATTHET FÖR STÖLD, HOT OCH VÅLD	34
Var inträffar våldet?	36
Mobbning	37
AVSLUTANDE DISKUSSION	38
REFERENSER	40
BILAGOR	42
Bilaga 1. Tabeller	42
Bilaga 2. Beskrivning av vissa frågor	50
ENGLISH SUMMARY	52

Förord

Många brott begås utan att de upptäcks och även om de upptäcks är det inte säkert att de anmäls och registreras. Långt ifrån alla som begår brott kommer att ingå i kriminalstatistiken. Dessa förhållanden gör att den information som fås från självdeklarationsundersökningar ger ett viktigt kunskaps tillskott. För att kunna belysa den faktiska brottsligheten i samhället finns det ett behov av kompletterande mått till kriminalstatistiken på brottslighetens omfattning och utveckling. Detta gäller inte minst situationen bland unga.

Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet genomförde åren 1995 och 1997 riksrepresentativa enkätundersökningar bland ungdomar i årskurs nio. Undersökningarna upprepades av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) åren 1999, 2001 och 2003. Syftet var att studera hur brottsligheten i den aktuella åldersgruppen ser ut och hur den utvecklats över tid.

Syftet med den här studien är att på grundval av ungdomarnas egna uppgifter och utifrån jämförelser mellan de fem undersökningarna beskriva förekomsten av stöld, våld och annat problembeteende bland elever i årskurs nio. Detta gäller såväl hur många som har erfarenhet av att begå brott som omfattningen av ungdomarnas utsatthet för stöld och våld.

Rapporten vänder sig till anställda inom rättsväsendet och socialtjänsten, och andra som intresserar sig för ungdomsfrågor.

Rapportens författare är fil.dr Jonas Ring, verksam vid BRÅ. Han har även svarat för utformningen och genomförandet av undersökningen.

Stockholm i februari 2005

Jan Andersson
Generaldirektör

Sammanfattning

Studien bygger på så kallade självdeklarationsundersökningar av stöld, våld och annat problembeteende (exempelvis skolk och droganvändning) bland elever i årskurs nio. Undersökningarna har genomförts vartannat år sedan 1995. De ger underlag för att studera omfattningen av delaktighet i brott och problembeteenden i den aktuella gruppen under tidsperioden 1995–2003.

Syftet med denna studie är att

- beskriva förekomsten av brottslighet och annat problembeteende bland pojkar och flickor i årskurs nio
- utifrån jämförelser från de fem årens undersökningar beskriva utvecklingen över tid av andelarna elever som uppger delaktighet i brott och andra problembeteenden
- belysa utsattheten för stöld och våld bland eleverna.

Studien bör därigenom bidra med kunskap om brottslighetens utseende och struktur bland unga. Däremot ingår inte i syftet att utreda orsaker till eventuella variationer i brottsligheten över tid.

Mellan 5 300 och 8 200 elever har anonymt besvarat frågeformuläret de olika åren. Bortfallet består huvudsakligen av frånvarande elever. Beräknat utifrån elevantalet i de deltagande klasserna var detta 5 procent år 1995, 7 procent år 1997, 13 procent år 1999, 12 procent år 2001 och 14 procent år 2003.

DET ÄR VANLIGT ATT MAN NÅGON GÅNG HAR BEGÅTT EN STÖLDHANDLING

Enligt resultaten är det relativt vanligt att man vid minst något tillfälle har begått någon typ av stöld som snatteri, stöld från skolan eller stöld från eget hem. Över hälften av ungdomarna uppger att de begått någon stöldrelaterad handling under den föregående tolv månadersperioden. Likaså tycks problembeteenden som alkoholförtäring, tjuvåkning och skolk vara förhållandevis vanligt förekommande. Omkring sex av tio har berusat sig, fem av tio har tjuvåkt och cirka fyra av tio har skolkat. Allvarligare tillgreppsbrott och handlingar som innebär grövre våld mot person är mer sällsynta liksom att ha provat narkotika. För våld mot person respektive befattning med narkotika ligger delaktigheten totalt på omkring en av tio.

Pojkar begår oftare brott än flickor. Skillnaden mellan andelarna gällande delaktighet är dock liten vad gäller de mer vanligt förekommande brotstyperna och problembeteendena. Ju allvarligare eller ovanligare handlingar det rör sig om, desto mer markerad blir dock skillnaden. Ett undantag är användning av narkotika.

En jämförelse av delaktigheten (att vid minst något tillfälle gjort någon av de efterfrågade handlingarna under den föregående tolv månadersperioden) bland pojkar respektive flickor år 2003 i de sammanfattande kategorierna stöldrelaterade handlingar, skadegörelse, våld mot person och narkotika visar att:

- 62 procent av pojkarna begått någon stöldhandling jämfört med 49 procent av flickorna
- 40 procent av pojkarna begått någon form av skadegörelse jämfört med 26 procent av flickorna
- 14 procent av pojkarna begått någon handling som innebär våld mot person jämfört med 6 procent av flickorna
- 9 procent av pojkarna befattat sig med någon form av narkotika jämfört med 8 procent av flickorna.

Totalt sett tycks det inte ovanligt att ungdomarna vid något enstaka tillfälle begått något brott men få har gjort de olika handlingarna ett stort antal gånger. Enligt en uppskattning svarar cirka 10 procent för cirka två tredjedelar av brottsligheten bland ungdomarna. I allmänhet har den som begått handlingar rörande våld eller narkotika också erfarenhet av stöld och skadegörelse.

ANDELEN SOM BEGÅTT STÖLD OCH SKADEGÖRELSE HAR MINSKAT

Vad gäller utvecklingen år 1995–2003 av delaktigheten i de sammanfattande kategorierna stöldrelaterade handlingar, skadegörelse, våld mot person och narkotika uppgav

- 66 procent av ungdomarna år 1995 att de begått någon stöldhandling jämfört med 55 procent år 2003
- 46 procent av ungdomarna år 1995 att de begått någon form av skadegörelse jämfört med 33 procent år 2003
- 11 procent av ungdomarna år 1995 att de begått någon handling som innebär våld mot person jämfört med 10 procent år 2003
- 8 procent av ungdomarna år 1995 att de befattat sig med någon form av narkotika liksom 8 procent år 2003.

Nedgången under perioden av kategorin stöld beror främst på minskningar i andelarna elever som säger sig ha snattat i affär eller stulit något från skolan. Delaktigheten i stöld i den senaste undersökningen ligger dock totalt sett på samma nivå som i den närmast föregående undersökningen (år 2001). Resultaten går i samma riktning för båda könen. Minskningen av den sammanfattande kategorin skadegörelse i förhållande till den första undersökningen beror på att färre uppger sig ha vandaliserat (förstört saker med flit) respektive klottrat. Förändringarna under den senare delen av perioden är dock små och andelen som målat graffiti är konstant. Beträffande delaktigheten i våldsrelaterade handlingar respektive narkotikarelaterade brott tyder resultaten inte på några påtagliga minskningar men inte heller öknings när det gäller trenden över tid. Detta gäller situationen på rikspanet och skillnader i utveckling kan förekomma regionalt.

Andelen som enligt egen uppgift inte begått något brott (totalt) har blivit något större genom åren. Studeras den andra delen av spektrumet – andelen unga som är mer gravt belastade – tyder resultaten på att denna grupp totalt sett minskat under perioden. Tendensen att andelen högbelastade i brott blivit något mindre tycks gälla generellt för ungdomar oberoende av

vilken sociodemografisk kategori de tillhör i fråga om föräldrars sociala klass, om man har svensk eller utländsk bakgrund och om föräldrarna bor tillsammans eller inte. Detsamma tycks gälla för ungdomar med skilda betygsnivåer, respektive med olika grad av tolerant inställning till brott. Förändringarna under senare år är dock förhållandevis små.

Ett mönster, som är stabilt i de olika urvalen, är att det framkommer synliga men relativt svaga samband mellan brottsbelastning och de olika sociodemografiska bakgrundsfaktorerna. Sambandet mellan hur bra betyg man har och brottsbelastning är tydligare. Unga som uppger sig ha låga betyg tycks oftare ha begått många brott jämfört med unga med höga betyg. Det starkaste sambandet med brottsbelastning i studien gäller dock vilken inställning man har till brott och problembeteende. Det är betydligt vanligare att ungdomar som ger uttryck för en tolerant inställning till brott och problembeteende, har begått många brott än de med en mer avvisande hållning. Toleransen gentemot skolk, alkoholberusning och snatteri tycks ha minskat något under perioden.

VANLIGARE FÖR POJKAR ÄN FLICKOR ATT UTSÄTTAS FÖR FYSISKT VÅLD

Andelen som uppger att de utsatts för grövre våld (som ledde till att man behövde uppsöka sjuksköterska, läkare eller tandläkare) vid något tillfälle under den föregående tolv månadersperioden ligger runt 6 procent de olika åren. Utsattheten för stöld är fem gånger större och ligger kring 30 procent under perioden. Skillnaden mellan könen i viktigmisering är mest markerad vad gäller utsatthet för fysiskt våld.

Undersökningen år 2003 visar att

- 18 procent av pojkarna har råkat ut för cykelstöld jämfört med 14 procent av flickorna
- 4 procent av pojkarna har blivit bestulna på plånbok jämfört med 5 procent av flickorna
- 18 procent av pojkarna har råkat ut för någon annan stöld liksom 18 av procent av flickorna
- 11 procent av pojkarna har blivit hotade så att de har känt sig rädda jämfört med 12 procent av flickorna
- 8 procent av pojkarna har utsatts för grövre våld jämfört med 4 procent av flickorna
- 27 procent av pojkarna har utsatts för lindrigare våld jämfört med 19 procent av flickorna.

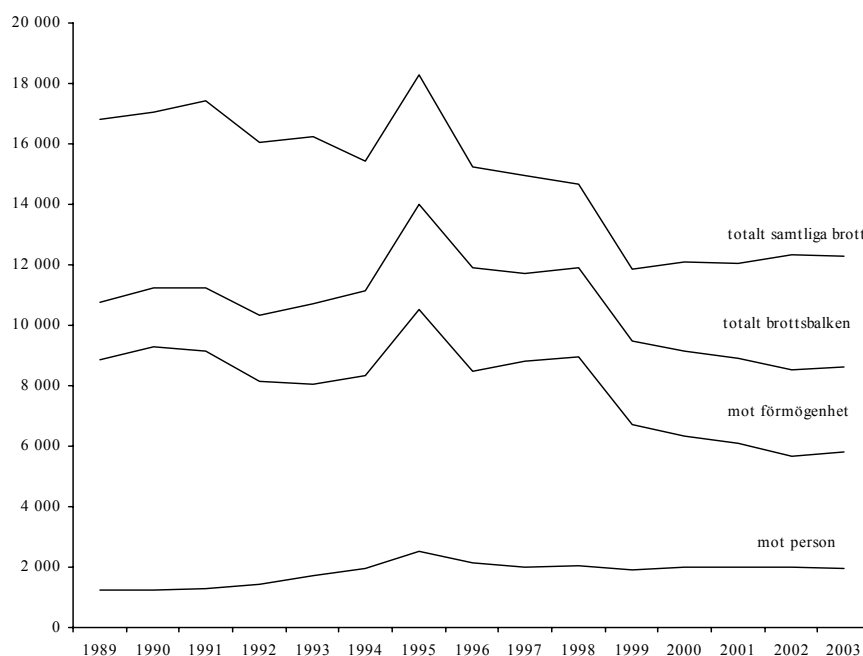
Andelen som ofta upplevt sig mobbad har legat kring 3 procent under perioden. Det är betydligt vanligare att pojkar mobbar än att flickor gör det. Andelarna som uppger att de aldrig blivit mobbade respektive aldrig mobbat andra har ökat något under perioden. Andelarna som mer frekvent mobbat andra respektive frekvent utsatts för mobbning är däremot relativt stabila.

Inledning

Omfattningen av den faktiska brottsligheten bland unga är av flera skäl okänd. Många brott begås utan att de upptäcks. Även om de upptäcks är det inte säkert att de anmäls och registreras. Om brottet anmäls kan i flertalet fall inte någon gärningsman bindas till brottet. Sammantaget betyder detta att långt ifrån alla gärningsmän hamnar i den officiella statistiken. Personer under straffmyndig ålder (15 år) faller regelmässigt utanför lagföringsstatistiken¹. Kriminalstatistiken visar att 8–10 procent svenska medborgare i respektive årskull födda 1958–1978 lagfördes för brott i åldersperioden 15–17 år (Kriminalstatistik, BRÅ)². Av dem som föddes i Sverige år 1960 kom 17 procent att lagföras minst en gång innan de fyllt 22 år, och 24 procent någon gång före 38 års ålder (BRÅ 2000:13, s. 15).

Sett till den senaste tioårsperioden lagförs unga oftast för brott mot förmögenhet, vilka domineras av snatteri och stöld (i kategorin ingår också bland annat skadegörelse, häleri och bedrägeri)³.

Figur 1. Lagförda för brott (15–17 år) 1989–2003. Absoluta tal.

¹ Med lagföring menas att en person antingen fått en fällande dom i tingsrätt, godkänt strafföreläggande från åklagare eller meddelats åtalsunderlåtelse.

² Sedan år 1996 förs inte någon sådan s.k. kohortstatistik.

³ Lagföringsstatistiken för år 2004 var inte sammanställd vid tidpunkten för rapporten. I bilaga 1 (figur 2) visas lagförda per 1 000 i åldersgruppen.

Antalet lagförda för olika former av våldsbrott – brott mot person – ligger på en lägre nivå. Andelen av de lagförda som lagförs för brott mot person, liksom själva antalet, har dock ökat under perioden. År 1995 var ett toppår för antalet lagföringar av 15–17-åringar, såväl för brott mot förmögenhet som för brott mot person.

En kriminalpolitiskt viktig fråga är hur ungdomsbrottsligheten utvecklas, om den ökar eller minskar. Upprepade självdeklarationsundersökningar utgör ett viktigt komplement till den officiella statistiken. Analyser av ungdomsbrottslighetens utveckling baserade på den officiella statistiken blir ofta komplicerade. Anledningen är att hänsyn måste tas till exempelvis en förändrad brottsupplklaringsförmåga hos polis- och åklagarväsendet, eller en förändrad anmälningsbenägenhet. Lagföringsstatistiken kan enbart redovisa personer som bundits vid brott. De skattningar av utvecklingen som kan göras utifrån denna statistik, genom att korrigera för sådana förändringar, blir behäftade med viss osäkerhet. Det medför att den information som självdeklarationsundersökningar ger, kan ha en väsentlig betydelse för beskrivningen av verkligheten.

Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet genomförde åren 1995 och 1997 enkätundersökningar av brottslighet bland elever i årskurs nio (Ring, 1999). Åren 1999, 2001 och 2003 upprepades undersökningen i regi av BRÅ. Genom undersökningarna erhålls självdeklarerade uppgifter om delaktighet i brott, samt annat så kallat problembeteende bland elever, vilket är representativt på riksnivå. En annan sida av förekomsten av brott gäller utsattheten för brott. Därför studeras även hur vanligt det är att ungdomarna utsatts för stöld, våld och hot. För att kunna belysa hur brottsligheten i den aktuella åldersgruppen utvecklas över tid är undersökningarna avsedda att bli återkommande. Frågorna utformades efter viss förebild av dem som använts i ett internationellt projekt med självdeklarationsundersökningar i olika länder (Junger-Tas, Terlouw och Klein, 1994).

Undersökningarna ger också möjlighet att pröva hypoteser, bland annat om orsaker till varför vissa ungdomar blir mer kriminellt belastade än andra. I det insamlade materialet finns underlag för att undersöka i vilken mån individuell brottsbelastning har samband med faktorer som socioekonomisk status, familjestruktur, inställning till brottsligt beteende, i vilken grad man är allmänt spänningssökande och utåtriktad samt en del aspekter vad gäller relationen till föräldrar, anpassning till skolan och kamratumgänge. Detta rör omständigheter som i litteraturen på området ofta betonas som viktiga riskfaktorer (Loeber och Farrington, 1998; Ring, 1999; Howell, 2003). För exempel på sådana analyser hänvisas till BRÅ-rapport nr 2000:17.

Syftet med denna studie är att

- beskriva förekomsten av brottslighet och annat problembeteende bland pojkar och flickor i årskurs nio
- utifrån jämförelser från de fem årens undersökningar beskriva utvecklingen över tid (1995–2003) av andelarna elever som uppger delaktighet i brott och andra problembeteenden
- belysa utsattheten för stöld och våld bland eleverna.

Material och metod

Materialet i den första undersökningen baseras på ett urval av skolklasser i vilka eleverna anonymt besvarat ett frågeformulär. Urvalet gjordes av Statistiska centralbyrån (SCB). Alla skolklasser i landet (årskurs nio) sorterades efter län och klasstorlek och sedan gjordes ett systematiskt urval av klasser. Slutligt erhöles 5 618 inkodade formulär att användas i undersökningen. I den andra undersökningen erhöles svar från 5 265 elever i ett nästan lika stort urval. De senare undersökningarna bygger på urval av grundskolor med årskurs nio⁴. Totalt erhöles 6 003 formulär år 1999, 8 203 år 2001 och 6 692 år 2003⁵. De flesta eleverna var 15 år.

Undersökningarna baseras således på slumpmässiga urval (så kallade systematiska urval) av klasser eller skolor i Sverige. I och med att man utifrån dessa urval söker göra bedömningar av situationen i riket som helhet (samtliga niondeklassare i landet) blir resultaten behäftade med en osäkerhet. Beroende på att urvalen gjorts slumpmässigt är dock denna statistiska osäkerhet beräkningsbar. Det innebär att man genom så kallade signifikansprövningar⁶ kan undersöka huruvida förändringar över tid i undersökningsresultaten även visar att det skett förändringar i riket som helhet.

Bortfallet består huvudsakligen av frånvarande elever⁷. Beräknat utifrån elevantalet i de deltagande klasserna var detta 5 procent år 1995, 7 procent år 1997, 13 procent år 1999, 12 procent 2001 och 14 procent år 2003. Siffrorna för de senaste urvalen motsvarar dem som man ofta får vid liknande skolundersökningar. Däremot är speciellt det första årets bortfall ovanligt lågt.

Sannolikt tenderar elever, som är frånvarande på grund av skolk, att vara mer brottsbelastade. Samtidigt kan man inte utgå från annat än att en mindre del av bortfallen består av skolkare som också är högbelastade i brott. Enligt uppföljningar av bortfall som har gjorts i liknande undersökningar (Andersson, Hibell och Sandberg, 2000, s. 33; Andersson, Grönberg och Hibell, 1998, s. 30) utgör skolkarna en minoritet av de frånvarande. En del av skillnaden i bortfall mellan undersökningsåren kan troligen förklaras av att klasserna allt oftare under senare år är uppdelade i olika smågrupper i skolorna. Att detta skulle innebära en påtaglig snedvridning av bortfallet är knappast troligt.

---

⁴ Eftersom SCB inte längre får uppgifter om klasser fick skolor i stället användas som urvals-enhet. Andelen av de utvalda klasserna som deltog var 95 procent eller högre de olika åren.

⁵ Uppdelat på kön är antalet pojkar i materialet 2 874 år 1995, 2 731 år 1997, 3 017 år 1999, 4 181 år 2001 och 3 336 år 2003. Antalet flickor är 2 738 år 1995, 2 528 år 1997, 2 986 år 1999, 4 022 år 2001 och 3 356 år 2003. Beroende på visst internt svarsbortfall på olika frågor summerar inte antalet pojkar och flickor till totala antalet i vissa analyser.

⁶ Signifikansprövningarna har skett på en-procentsnivån.

⁷ Alla inkomna formulär granskades före inkodning och ett mindre antal uppenbart oseriöst ifyllda formulär sorterades bort. Dessa räknas till bortfallet.

Följande exempel kan ge en uppfattning om bortfallets relativt ringa betydelse: Om man antar att bortfallsgruppen hade så mycket som dubbelt så hög andel delaktiga i en viss typ av brott jämfört med dem som besvarade enkäten, skulle skillnaderna i delaktighet för en brottstyp där den observerade nivån är 5 procent i stället ha blivit 5,2 år 1995 och 5,6 procent år 2003, om samtliga deltagit i undersökningen. Motsvarande siffror för en andel på 40 procent bland de svarande och 80 procent i bortfallet (vilket i sig är osannolikt) är 41,9 procent år 1995 och 44,9 procent år 2003. Bortfallets betydelse ska således inte överdrivas, men kan inte heller helt försummas vid jämförelser av resultaten. Om samtliga besvarat enkäten skulle detta i någon mån kunna påverka resultaten. De huvudsakliga tendenserna skulle dock med stor sannolikhet kvarstå.

Vid sidan av problem med bortfall kan frågeundersökningar om brottslighet ha problem med underrapportering eller överrapportering, vars omfattning det är svårt att uppskatta. Om man antar att dessa problem är likartade de olika åren torde dock upprepade undersökningar ändå kunna ge en bild av utvecklingen⁸.

Undersökningarna genomfördes i december och enkäterna besvarades under lektionstid. Lärare i de berörda skolorna delade ut enkäterna. I instruktionerna till lärarna angavs att de skulle upplysa om att deltagandet var frivilligt. Eleverna svarade anonymt och varje elev klistrade själv igen sitt svarskuvert⁹. Lärarna ombads att ge de elever som var frånvarande vid det ordinarie undersökningstillfället möjlighet att besvara formuläret när de återkom. I allmänhet inkom dessa svar cirka en vecka senare. En jämförelse år 1995 visade att de elever som besvarade enkäten i efterhand som grupp inte hade signifikant högre genomsnittlig brottsbelastning.

Frågorna utgjordes till övervägande del av så kallade kryssfrågor med fasta svarsalternativ. Generellt var det interna svarsbortfallet (andelen som försummat att fylla i en viss fråga) lågt på frågorna gällande brott (oftast under en procent). Procentsatserna i tabellerna är beräknade på de giltiga

---

⁸ Vad gäller frågeundersökningar av brottslighet som metod att skilja ut individer i fråga om brottsbelastning är det flera forskare som på olika grunder, exempelvis efter att ha jämfört självdeklarerade uppgifter med andra källor som läraromdömen, föräldraomdömen eller registrerad kriminalitet, hävdar att tillförlitligheten är godtagbar (t.ex. Olofsson, 1971, s. 89; SOU 1973:25; Farrington 1973; 1989; Hindelang, Hirschi och Weis, 1981; Patterson och Dishion, 1985, s. 71; Huzinga och Elliott, 1986; Sampson och Laub, 1993, s. 52). Flera studier har funnit samband mellan självrapporterad brottslighet i tonåren och mått på registrerad kriminalitet i vuxen ålder (t.ex. Sarnecki, 1985, s. 132; Chinapah, 2000, s. 210ff). Liknande resultat rapporteras mellan självrapporterade uppgifter specifikt rörande alkohol och senare registrerat alkoholmissbruk (Andersson och Haeggman, 1998). Detta tyder på s.k. prognostisk validitet. På aggregerad nivå har påvisats en samvariation över tid mellan antalet ungdomar (15–17 år) misstänkta för narkotikabrott och andel elever i årskurs nio som i drogvaneundersökningar uppger att de provat narkotika (BRÅ 1999:1, s. 23).

⁹ En analys från en tidigare genomförd pilotundersökning med samma formulär på drygt 500 elever har inte kunnat visa några statistiskt säkerställda skillnader i svarsbeteende beroende på om lärare eller undersökningspersonal delade ut enkäten (se Bjarnason, 1995 för liknande resultat).

svaren. Frågorna om begångna brott var med ett par undantag identiskt utformade i de olika undersökningarna¹⁰.

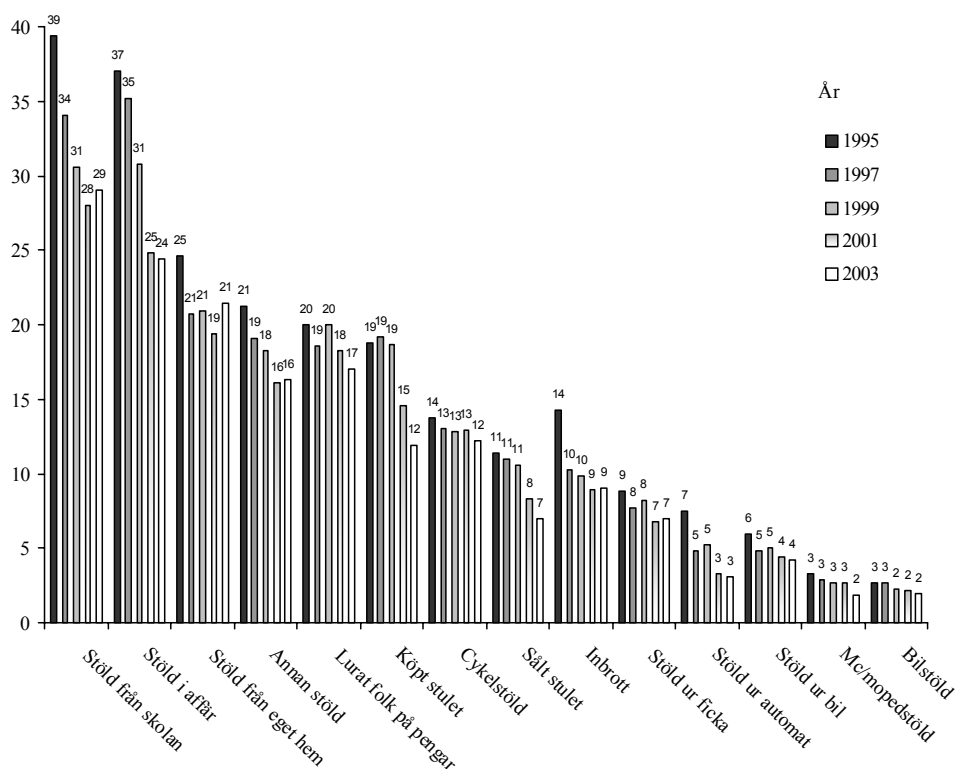
---

¹⁰ Ett undantag var att en fråga om klotter ändrades i formuleringen mellan den första och den andra undersökningen, vilket kommenteras i texten. Jämförbarheten mellan det första året och de senare torde dock inte påverkas på något avgörande vis. För en fråga gällande utsatthet för lindrigare våld gjordes en layoutmässig förändring för att minska det interna svarsbortfallet, vilket också kommenteras i texten.

Delaktighet i brott och problembeteende

Stöld

Att döma av den officiella statistiken tycks brott mot förmögenhet, i vilket bland annat tillgreppsbrott ingår, vara en dominerande form av brottslighet bland unga personer. I figur 2 visas hur stora andelar av ungdomarna som uppger att de begått olika former av stöldrelaterade handlingar vid minst ett tillfälle någon gång under de senaste 12 månaderna¹¹. Motsvarande siffror uppdelat på kön redovisas i tabell i bilaga 1.

Figur 2. Andelar som begått stöldrelaterade handlingar. Procent.

Figur 2 ger en bild av vilka slags stöldhandlingar som är vanliga respektive ovanliga. De vanligaste stöldrelaterade handlingarna bland ungdomarna är stöld från skolan och stöld i affär. Ungefär var fjärde elev säger sig ha erfär-

¹¹ Beroende på avrundning till heltal kan staplarna i figurerna skilja sig något i storlek trots att samma procentsats anges.

enhet av den senare typen av stöld (år 2003). Stöld från skolan uppvisar relativt höga siffror men det framgår inte vad eleven stulit. I många fall kan det antas röra sig om förhållandevis bagatellartade saker som pennor och liknande. ”Annan stöld” i figuren avser om man ”stulit något annat som vi inte frågat om”. Inbrott etc. ingår inte i annan stöld. Tillgrepp av motorfordon tillsammans med stöld ur bil eller ur automat är genomgående ovanligast bland de stöldrelaterade handlingar som tas upp här.

För flera av de enskilda stöldrelaterade handlingarna kan en vikande tendens i delaktighet observeras under perioden. Siffrorna för de två senaste undersökningarna skiljer sig dock i de flesta fall inte nämnvärt, som i fråga om det relativt vanligt förekommande brottet stöld i affär, liksom stöld från skolan och kategorin annan stöld. En viss nedgång kan noteras för den stöldrelaterade handlingen att ha köpt något man vet var stulet. Andelen som uppger att man har sålt något som var stulet har likaså minskat under perioden. För andra stöldrelaterade handlingar är det relativt stabila nivåer, som vad gäller cykelstöld och stöld ur ficka. Inte i något fall kan ökning iakttagas i förhållande till den första undersökningen.

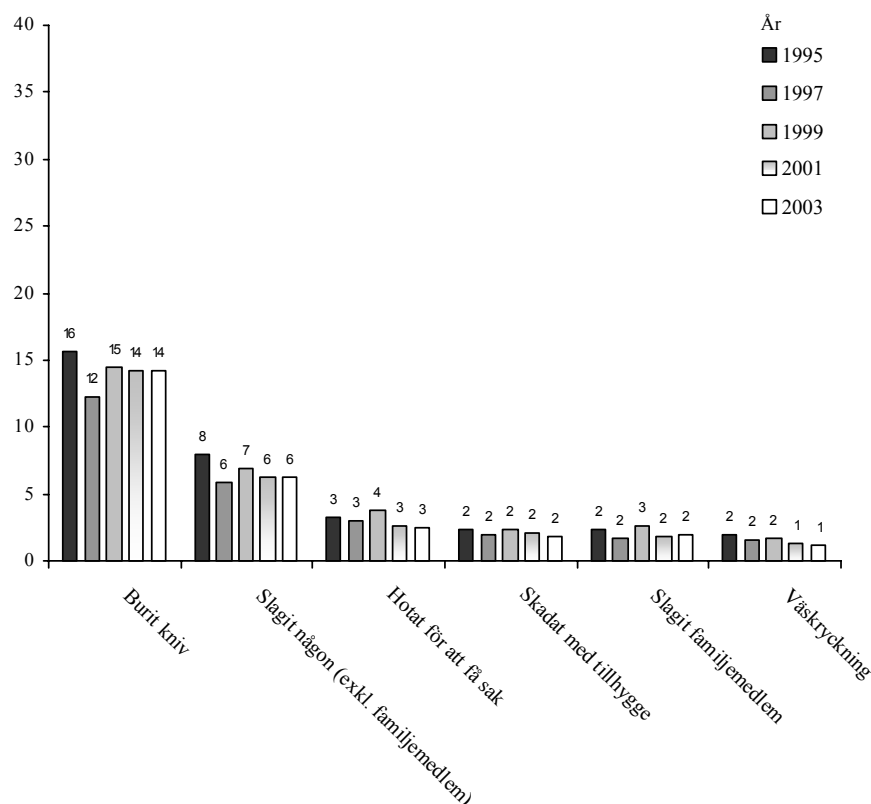
Ett mönster, som kan konstateras utifrån resultaten i tabell 1 (bilaga 1), är att rangordningen av delaktigheten i de olika beteendena är tämligen likartad för könen. De vanligaste, respektive ovanligaste typerna av stöldhandlingar för pojkar tenderar att också vara det för flickor. Ett annat mönster är att pojkarnas delaktighet i olika stöldbrott genomgående ligger högre än flickornas. Undantaget från regeln gäller stöld från eget hem. Cirka två av tio elever, oberoende av kön, säger sig ha sådan erfarenhet. Ett ytterligare mönster är att skillnaderna i delaktighet mellan pojkar och flickor är minst för de vanligast förekommande stöldbrotten, för att bli allt mer markerade ju ovanligare eller allvarigare handlingar det rör sig om. Cirka 20 procent fler pojkar än flickor uppger att de stulit från affär, medan över 100 procent fler pojkar anger delaktighet i cykelstöld och över 400 procent fler när det gäller bilstöld (2003 års urval).

Generellt är det relativt höga andelar – över hälften av pojkarna respektive cirka hälften av flickorna – som säger sig ha begått minst en stöldhandling vid något tillfälle under det senaste året. För såväl pojkar som flickor kan totalt sett en vikande tendens i delaktighet i stöld observeras under perioden som helhet. För pojkar har andelen, som någon gång utfört en stöldhandling, successivt minskat från 73 (år 1995) till 61 procent (år 2001), för att år 2003 ligga på 62 procent. För flickor är motsvarande siffror 59 procent år 1995 respektive 49 procent i de två senaste undersökningarna. För båda könen är den totala delaktigheten i stöld signifikant lägre år 2003 än år 1995 men skiljer sig inte från resultatet år 2001.

Enskilda stöldrelaterade handlingar, som redovisar vissa minskningar (statistiskt säkerställda) år 2003 i förhållande till år 2001 i andel belastade pojkar, är köpt eller sålt stulet medan stöld från eget hem uppvisar en liten uppgång. För övriga stöldhandlingar är det ingen nämnvärd skillnad i nivåerna. För flickor syns inga påtagliga förändringar i andelen delaktiga i olika stöldhandlingar.

Våld

Delaktigheten i de olika våldshandlingar som efterfrågades i undersökningen är generellt sett lägre än i stöldhandlingar. Detta framgår av figur 3.

Figur 3. Andelar som begått våldsrelaterade handlingar. Procent.

Den vanligaste våldsrelaterade handlingen är att ha burit kniv som vapen. Att bära kniv är visserligen inte detsamma som faktiskt våld mot person men kan däremot räknas som en handling relaterad till våld mot person. Den redovisas därför i våldskategorin. Näst efter att ha burit kniv som vapen, är det vanligast att med avsikt ha slagit någon, inte familjemedlem, så att denne enligt elevens bedömning behövt sjukvård av något slag. (Hur eleverna definierar "sjukvård" går inte att utläsa ur svaren och det kan alltså röra sig om allt från lättare omplåstring till sjukhusvistelse.) Hotat någon med stryk eller vapen för att få pengar eller andra värdesaker, skadat någon med tillhygge, slagit familjemedlem så att denne behövt sjukvård samt väskryckning (frågan gällde om man ryckt väska, plånbok eller liknande från någon man inte känner) är alla – relativt sett – ovanliga beteenden. Frågorna om hot och väskryckning avser handlingar som i och för sig även är stöldrelaterade, men redovisas här i våldskategorin eftersom

de också innehåller ett element av våld eller hot om fysiskt angrepp mot den drabbade personen. Offer för denna typ av brott upplever ofta den fysiska och psykiska kränkningen som värre än den ekonomiska förlusten.

Till skillnad från vissa stöldbrott är andelarna pojkar som utfört olika våldshandlingar genomgående markant större än motsvarande bland flickorna (se tabell 2 i bilaga 1). Totalt sett är pojkarnas delaktighet mer än dubbelt så hög. Detta varierar något för olika typer av våldshandlingar. Skillnaden mellan könen är minst i fråga om att ha slagit familjemedlem så att denne behövt sjukvård. Svaren på denna fråga avser sannolikt i stor utsträckning bråk mellan syskon, vilket också möjligen förekommer bland pojkar och flickor i en omfattning som i jämförelse är mer likartad än för andra typer av våld. För både pojkar och flickor är att ha burit kniv vanligast, medan väskryckning är ovanligast.

Den vikande trend som kunde skönjas för delaktighet i vissa typer av stöldhandlingar återfinns inte för våld utan andelarna rör sig kring mer konstanta nivåer. Jämförs den senaste undersökningen med den första kan dock noteras en viss minskning av andelen pojkar som uppger delaktighet i minst någon av de efterfrågade typerna av våldshandlingar medan delaktigheten i princip är oförändrad för flickorna.

Skadegörelse

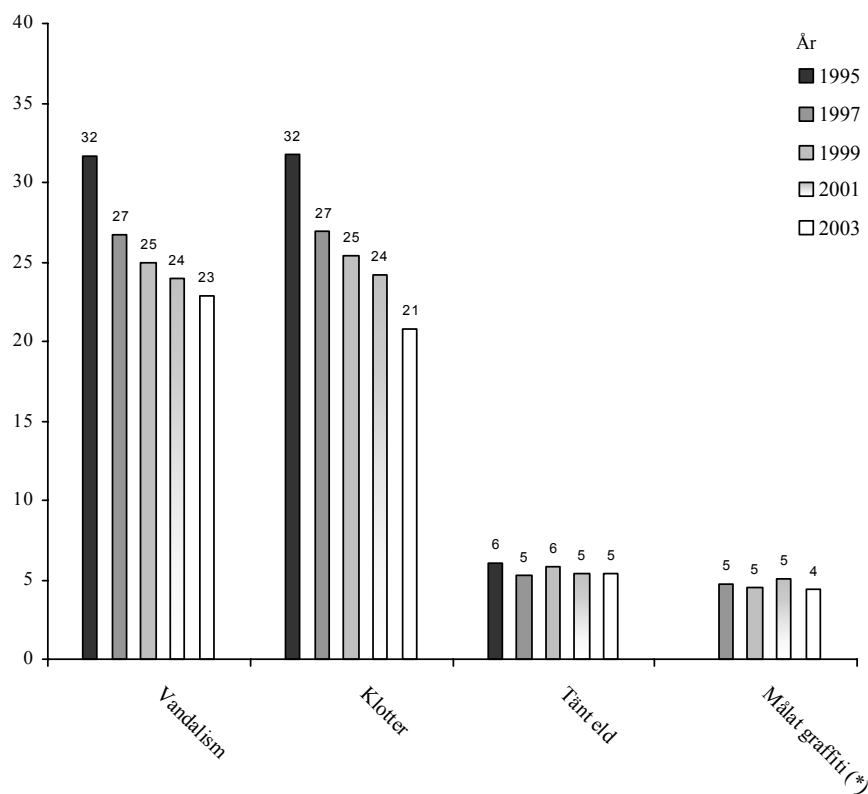
Olika former av skadegörelse och våld mot egendom är vanligare än grovt våld mot person. Detta framgår av figur 4, där de totala andelarna elever som anger delaktighet i skadegörelserelaterade handlingar under det senaste året redovisas.

Frågan om vandalism gällde om man ”med flit förstört telefonhytt, gatlykta, fönster, någons cykel eller annan sak som inte var Din”. Tämligen stora andelar elever svarar jakande på denna fråga. Vidare är det inte ovanligt att man rapporterar att man klottrat. I fråga om klotter gjordes en smärre förändring av frågans formulering mellan urvalet år 1995 och de efterföljande årens urval, vilket gör att en viss försiktighet är påkallad beträffande jämförelsen mellan år 1995 och senare år¹².

Att ha ”målat graffiti med flera olika färger på till exempel en betongvägg” är mer sällsynt bland eleverna (denna fråga ställdes inte i den första undersökningen) liksom att anlägga eld (att ”utan tillåtelse tänt eld på något värdefullt, t.ex. en lada, bil, skog eller byggnad” som inte tillhörde den unge).

---

¹² År 1995 gällde frågan hur många gånger man ”sprayat graffiti eller klottrat någonstans”. I de efterföljande undersökningarna gällde motsvarande fråga hur många gånger man ”klottrat s.k. ‘tags’ eller andra ord med tusch eller sprayfärg någonstans”. Sedan år 1997 finns även en fråga med om hur många gånger man ”utan tillstånd gjort större graffiti målning med flera olika sprayfärger på t.ex. en betongvägg”, vilket redovisas som graffiti i tabellerna. Nästan samtliga av dem som uppger att man målat graffiti har även klottrat (97 procent år 2003).

(*) Frågan ställdes inte år 1995.

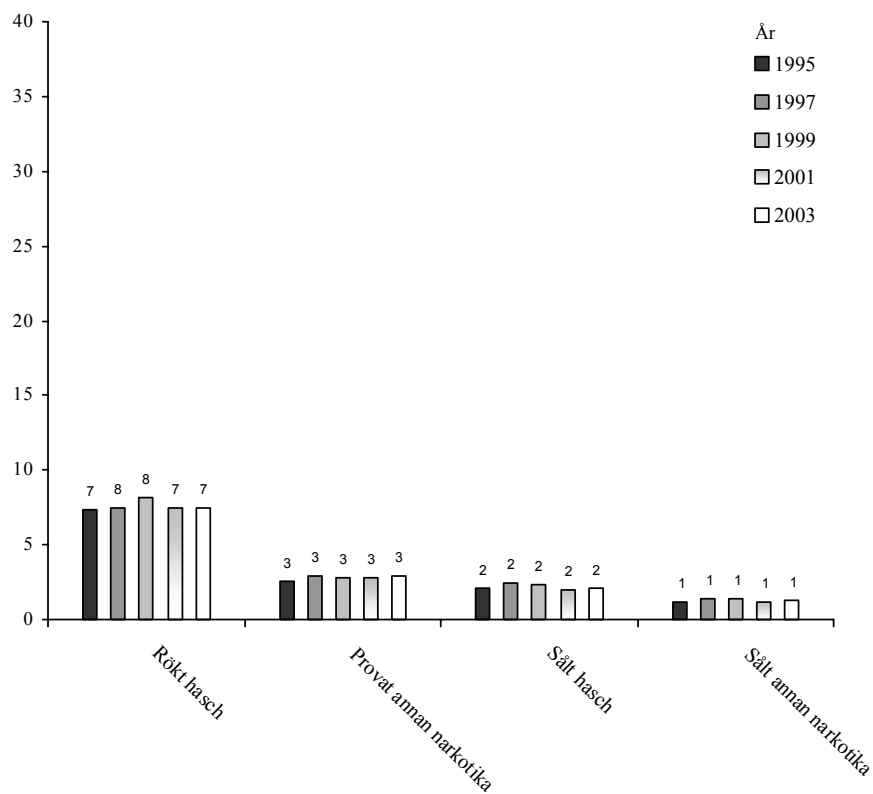
Figur 4. Andelar som begått skadegörelserrelaterade handlingar. Procent.

Vandalism, graffitimålning och eldanläggelse är beteenden som samtliga är betydligt vanligare bland pojkar än flickor (se tabell 3 i bilaga 1). År 2003 uppger exempelvis ungefär var tredje pojke delaktighet i vandalism jämfört med drygt var tionde flicka. Skillnaderna är störst för de jämförelsevis mer sällsynta beteendena graffitimålning och eldanläggelse. Klotter är däremot mer jämnt fördelat mellan könen.

Andelen som uppgivit delaktighet i vandalism har minskat från 32 procent till 23 procent. Detta innebär minskningar i storleksordningen 30 procent. Liknande utveckling kan observeras i fråga om klotter. Eldanläggelse liksom graffiti uppvisar däremot liknande siffror i de olika urvalen. Sett enbart till de senaste två undersökningarna har det inte skett några större förändringar i de olika formerna av skadegörelse förutom en viss minskning av andelen pojkar som uppger att man klottrat.

Narkotika

Andelen elever som använt narkotika är i förhållande till delaktighet i stöld och skadegörelse betydligt mindre. Totalt uppger knappt en av tio att man på ett eller annat sätt befattat sig med narkotika. Den typiska erfarenheten är att ha rökt hasch eller marijuana någon enstaka gång. Att ha sålt narkotika tillhör de mest ovanliga brottshandlingarna.

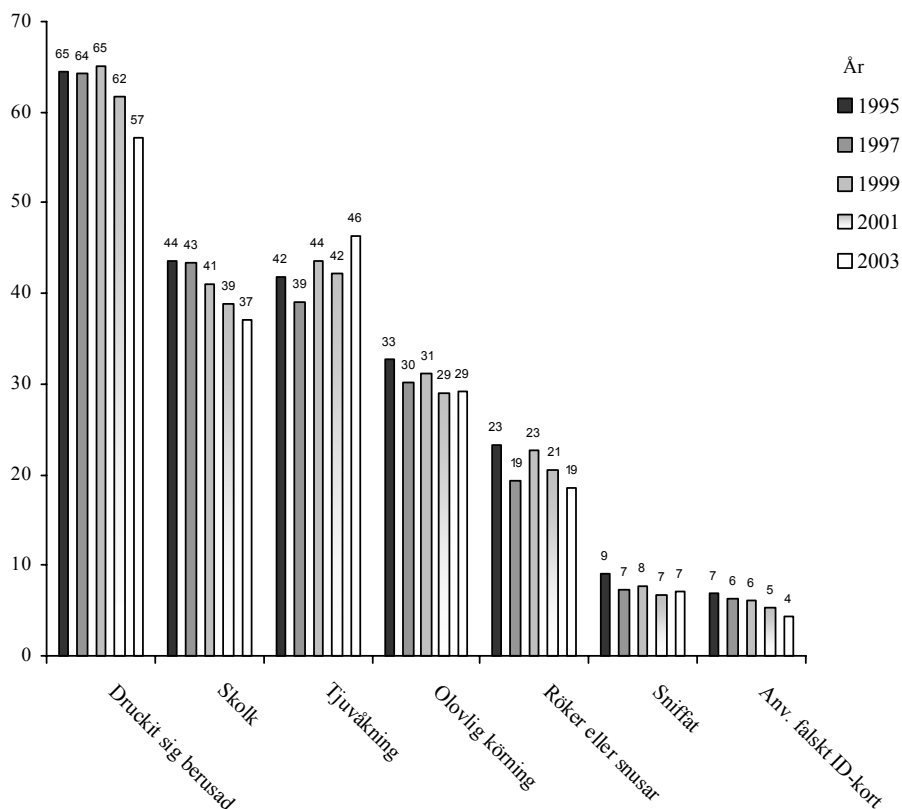
Figur 5. Andelar som begått narkotikarelaterade handlingar. Procent.

Det är något vanligare med narkotika bland pojkarna än flickorna (se tabell 4 i bilaga 1). Skillnaderna mellan könen i att ha använt hasch eller annan narkotika är dock små. Pojkarna rapporterar oftare att de sålt hasch liksom annan narkotika. De allra flesta av det fåtal som uppger sig ha sålt narkotika har även använt sådan.

Andelarna som provat narkotika är relativt lika de olika åren. Det finns inte heller någon statistiskt säkerställd förändring för vare sig pojkar eller flickor separat.

Övriga brottsliga beteenden och problembeteenden

I undersökningen ingår även ett antal straffbelagda handlingar som inte behandlats i det ovanstående (kategorin ”Övrigt”). Dessa handlingar, tillsammans med vissa andra beteenden som här fått den samlande beteckningen problembeteenden, redovisas i figur 6.

Figur 6. Delaktighet i övriga brottsliga beteenden samt problembeteenden. Procent.

Figur 6 visar att en övervägande majoritet (närmare 60 procent) vid något tillfälle druckit sig berusad under de senaste 12 månaderna. Relativt många har också gjort det ett flertal gånger, nästan 20 procent fler än tio gånger. Med tanke på bestämmelserna kring ålder och inköp av alkohol kan detta anses vara anmärkningsvärt höga andelar. Andelarna som berusat sig skiljer sig inte särskilt mycket mellan pojkar och flickor (tabell 6 i bilaga 1). För bägge könen syns en minskning under de senare åren.

Relativt många – cirka fyra av tio – har vidare skolkat från skolan minst en hel dag. Inte heller här skiljer sig delaktigheten markant mellan könen (se tabell 5 och tabell 6 i bilaga 1). Skolk är dock intressant på så vis att det är ett av de få av de studerade beteendena där andelen flickor, som gjort

saken i fråga, faktiskt tenderar att vara en aning större än motsvarande andel pojkar. Andelarna som skolkat många gånger är däremot ungefär lika stora (visas inte i tabellen). För delaktigheten i skolk framträder en minskande trend. Andelen som tjuvåkt har legat kring drygt 40 procent för både pojkar och flickor men är något högre i den sista undersökningen än i de föregående. I den sista ligger delaktigheten totalt på 46 procent.

Olovlig körning (figur 6) beskrivs med en fråga om man kört bil eller motorcykel utan körkort eller körkortstillstånd. Bil- eller mc-körning är – inte oväntat – en företeelse som lockar pojkar mer än flickor (tabell 5 i bilaga 1). En relativt stor andel av pojkarna (drygt 40 procent) svarar att de kört bil eller mc utan körkort/körkortstillstånd, medan en knappt hälften så stor andel av flickorna uppger sig ha gjort så.

Tobaksbruk utgör vid sidan av alkoholförtäring den vanligaste formen av droganvändning. Drygt två av tio röker eller snusar regelbundet (definierat som minst ett par gånger i veckan). Snusning och kombinationen snusning/rökning är vanligare bland pojkarna, medan flickorna oftare enbart röker; 17 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna röker (2003 års urval). I jämförelse med att ha använt tobak är det betydligt färre som har sniffat thinner eller tändargas under det senaste året. Likaså är användande av falskt ID-kort relativt ovanligt¹³.

Användning av tobak (totalt) liksom sniffning är, sett till hela tidsperioden, i likhet med alkoholberusning förhållandevis jämnt fördelat mellan könen (se tabell 6 i bilaga 1). En nedgång under den senare perioden kan urskiljas för speciellt pojkarnas del i fråga om rökning.

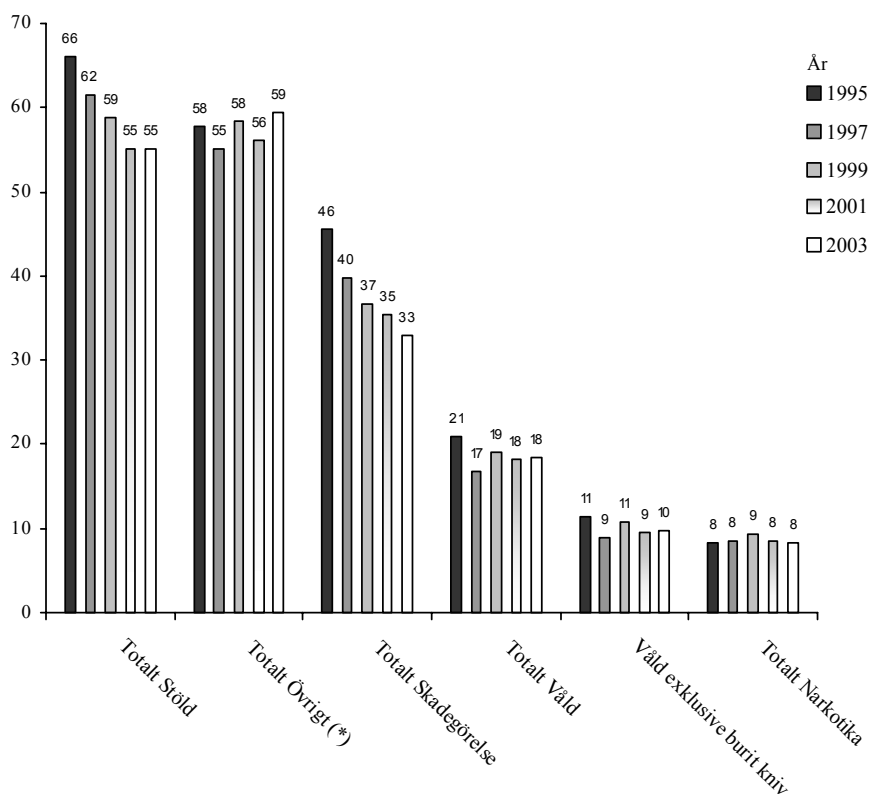
Delaktighet i olika brottstyper totalt

Figur 7 ger en sammanfattande bild av den uppgivna delaktigheten i de brottstyper som behandlats ovan. Det ska understrykas att det räcker med att man gjort någon av de olika handlingar som ingår i respektive brottstyp vid endast något enstaka tillfälle för att räknas som delaktig.

För att redovisas som delaktig i kategorin ”Totalt Stöld” räcker det alltså att man minst en gång under det senaste året utfört någon av det flertal handlingar som tidigare redovisats i figur 2. Samma förhållande gäller på motsvarande vis för de andra brottstyperna. Kategorin övriga brott (”Övrigt”) anger delaktighet i tjuvåkning, olovlig körning eller användande av falskt ID-kort. Våldskategorin avser de handlingar som relaterats till våld mot person (redovisas med och utan handlingen ”burit kniv”). Dessa sammanfattande mått på delaktighet speglar i stor utsträckning delaktigheten i de vanligaste handlingarna inom respektive brottstyp.

---

¹³ Det förekommer att yngre lånar ID-kort från en äldre kamrat eller ett syskon för att komma in på ställen med åldersgräns. ID-korten behöver alltså inte vara förfalskade i ordets egentliga mening.

(*) Tjuvåkning, olovlig körning, användande av falskt ID-kort

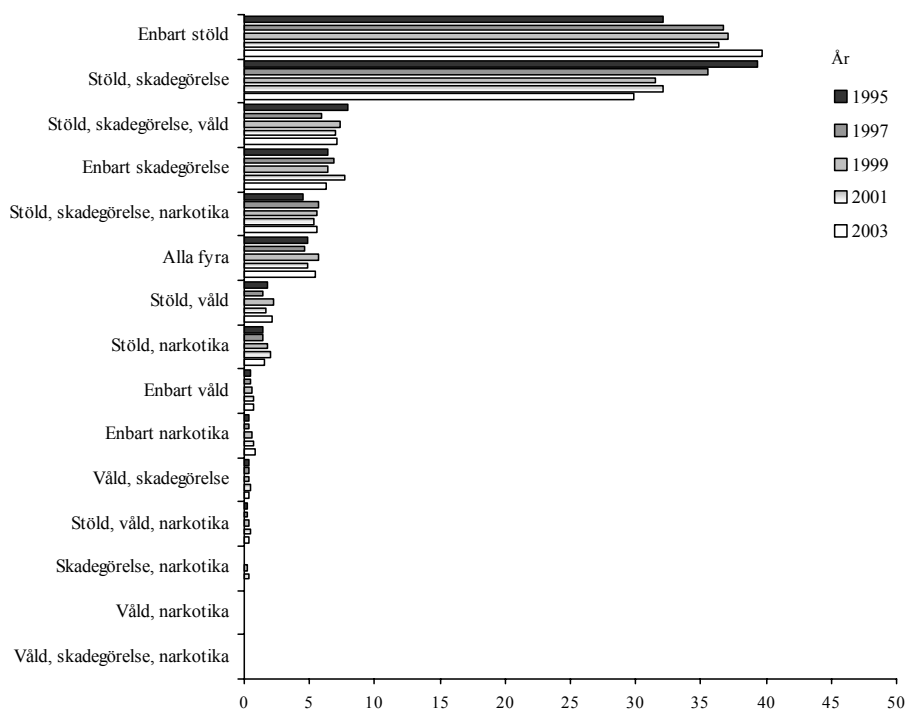
Figur 7. Delaktighet i olika brottstyper totalt. Procent.

Figur 7 visar att det inte är ovanligt att ungdomarna, enligt svaren i undersökningarna, någon gång begått en stöldhandling. Andelarna i delaktighet i kategorin stöld uppgår till drygt 50 procent. Även kategorin övriga brott uppvisar andelar av nästan samma storleksordning. Skadegörelse är inte fullt lika vanligt, delaktigheten ligger på drygt 30 procent i den senaste undersökningen. Om beteendet att bära kniv inräknas i våldskategorin, ligger delaktigheten i våld kring 20 procent. Denna andel halveras om "bära kniv" utesluts. Ungefär en av tio har då erfarenhet av handlingar som rör våld mot person. Motsvarande andel uppger att de befattat sig med narkotika.

Delaktighet i stöld totalt minskade fram till år 2001 för att sedan ligga konstant. Skadegörelse visar en viss successiv nedgång i förhållande till det första årets undersökning. Om man bortser från kategorin övrigt, som domineras av tjuvåkning, är den totala delaktigheten i brott (stöld, våld, skadegörelse och narkotika) 72,2 procent år 1995 jämfört med 61,0 procent år 2003. Minskningen är signifikant. För pojkar är siffrorna 78,4 procent (år 1995) och 67,3 procent (år 2003) och för flickorna 65,8 procent (år 1995) och 54,7 (år 2003).

Kombinationer av brottstyper

Åtskilliga tidigare studier har pekat på att de som begår brott också ofta begår flera olika typer av brott. I figur 8 visas samtliga förekommande kombinationer av stöld, skadegörelse, våld (exklusive burit kniv) och narkotikabrott bland dem som utfört minst en handling inom dessa brottstyper.

Figur 8. Kombinationer av brottstyper bland dem som begått brott. Procent.

Av ungdomarna som begått minst ett brott har en relativt stor andel endast begått stöldrelaterade handlingar. Stöld i kombination med skadegörelse förekommer emellertid också relativt ofta, det vill säga man har begått både någon stöld- respektive skadegörelserelaterad handling (men har samtidigt inte erfarenhet av våld eller narkotika). Dessa två kategorier är de mest framträdande. En klar majoritet av de ungdomar som begått brott kan hänföras hit. Däremot är det relativt ovanligt att man begått enbart skadegörelse. De som begått detta brott har alltså oftast också erfarenhet av stöldrelaterade gärningar. Det är ännu mer sällsynt med gärningsmän som endast begått vålds- eller narkotikabrott. Dessa brottstyper förekommer vanligtvis i kombination med stöld och skadegörelse.

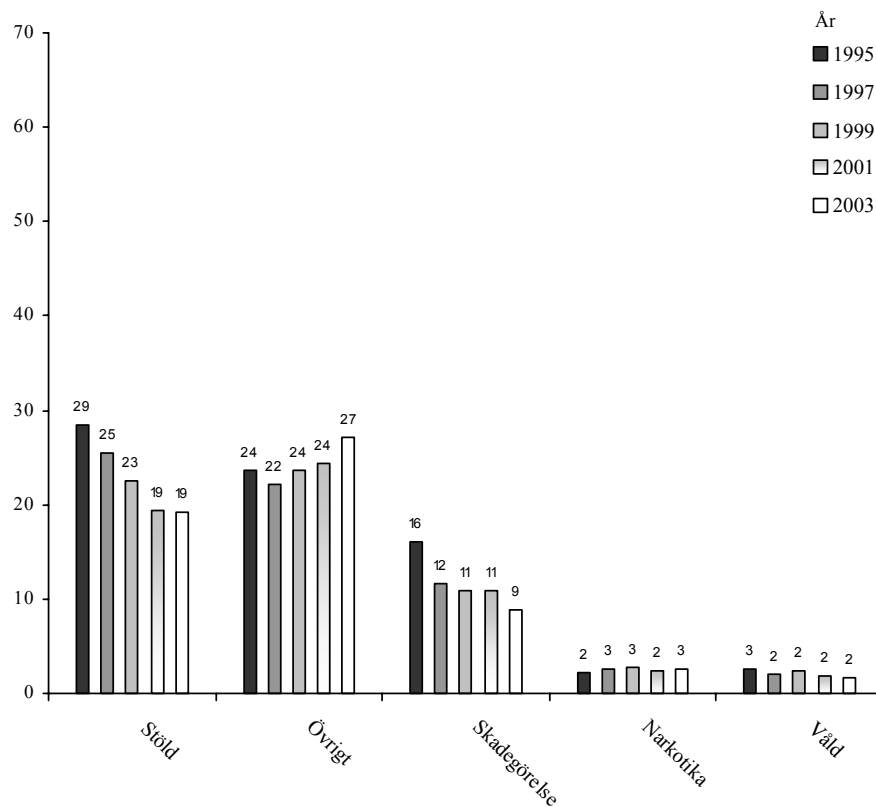
När det gäller den vanligast förekommande kombinationen av delaktighet, stöld och skadegörelse, kan en del av förklaringen till att dessa brottstyper hänger ihop vara att svaren på olika frågor rör sig om en egentlig

handlingssekvens. Till exempel inbegriper stöld ur automat och olika former av inbrott också ofta någon form av skadegörelse som att krossa rutor och liknande. Ur denna synvinkel är det även logiskt om förändringar i delaktighet i stöld och skadegörelse tenderar att samvariera.

Brottsaktivitet

Ovan har redogjorts för delaktigheten i brott. Följande avsnitt rör hur ungdomarna fördelar sig efter *antalet gånger* man uppger sig ha utfört de olika handlingarna. Att två grupper har ungefär lika hög delaktighet i brott behöver inte nödvändigtvis innebära att brottslighetens utseende och omfattning totalt sett är densamma i grupperna. De som begått brott kan ju ha gjort det i varierande utsträckning vad avser antalet begångna brott. Detta kan innebära skillnader i brottslighetens volym och struktur.

I figur 9 redovisas andelen elever under respektive år som uppger att de har utfört handlingar inom brottskategorierna stöld, övrigt (tjuvåkning, olovlig körning, användande av falskt ID-kort), skadegörelse, våld mot person (exklusive burit kniv) respektive narkotika mer än fem gånger.

Figur 9. Andelar som sammanlagt begått mer än fem gärningar inom respektive brottskategori. Procent.

Generellt sett är andelarna ungdomar, som begått mer än fem gärningar, störst inom kategorierna stöld och övriga brott. Därefter följer skadegörelse. Relativt få har utfört de efterfrågade narkotika- eller våldsrelaterade handlingarna ett större antal gånger. Resultatet tyder vidare på att utvecklingen av delaktighet i stöld, som kunde observeras vad gäller delaktighet totalt sett (figur 7), också återspeglas i andel elever med hög belastning i denna typ av brott. Denna andel var högst i början av perioden. Andelen som begått fler än fem gärningar i kategorin övrigt är däremot en aning högre i den senaste undersökningen än i de föregående. För skadegörelse syns en nedgång i förhållande till år 1995 men förändringarna i de senare undersökningarna är relativt små. I likhet med delaktigheten generellt i vålds- eller narkotikarelaterade handlingar (figur 7) har det inte heller skett några kontinuerliga minskningar i andelarna elever med erfarenhet av fler än fem gärningar.

Hur fördelar sig brottsaktiviteten hos ungdomarna generellt sett? Hur vanligt är det att begå enstaka respektive många brott? För att få en bild av detta summeras det antal gånger som varje elev uppger att man har utfört de efterfrågade handlingarna (från och med stöld från skolan till och med användande av falskt ID-kort i tabell 1–5 i bilaga 1). Vid summeringen har lägsta värdet för respektive svarsalternativ använts¹⁴, vilket ger en minimiskattning av det sammanlagda antalet brottshandlingar för varje elev.

I tabell 1 redovisas hur pojkarna och flickorna under de olika åren fördelar sig efter antal begångna brottshandlingar beräknade på detta sätt. Eftersom vissa brottstyper tenderar att vara av seriekaraktär och därför kan dominera resultaten, redovisas i samma tabell även hur ungdomarna fördelar sig efter en mer restriktivt konstruerad summering. Denna innebär att vissa vanligt uppgivna handlingar, vars grad av allvar också är svårbedömd, har utelämnats vid summeringen. De brott som uteslutits rör stöld från skola eller eget hem, klotter, tjuvåkning samt att ha kört bil/mc utan körkortstillstånd. (Se bilaga 2 för en beskrivning av frågorna i den restriktiva brottskalan.)

Tabell 1 visar att de pojkar som begått brott är mer brottsaktiva än de flickor som begått brott. Detta ska inte dölja att inte helt oansenliga andelar flickor begår olika förseelser tämligen frekvent. Om man utgår från brottskalan där stöld från skola eller eget hem, klotter, tjuvåkning samt kört bil/mc utan körkortstillstånd tillåts ingå, har cirka en tredjedel av flickorna begått fler än fem gärningar, att jämföras med hälften av pojkarna (år 2003). Motsvarande siffror för den mer restriktiva brottskalan är cirka 14 procent av flickorna jämfört med 27 procent av pojkarna.

---

¹⁴ En elev som exempelvis svarat att han stulit i affär 3–5 gånger och klottrat 6–10 gånger får således $3+6 = 9$ brottshandlingar.

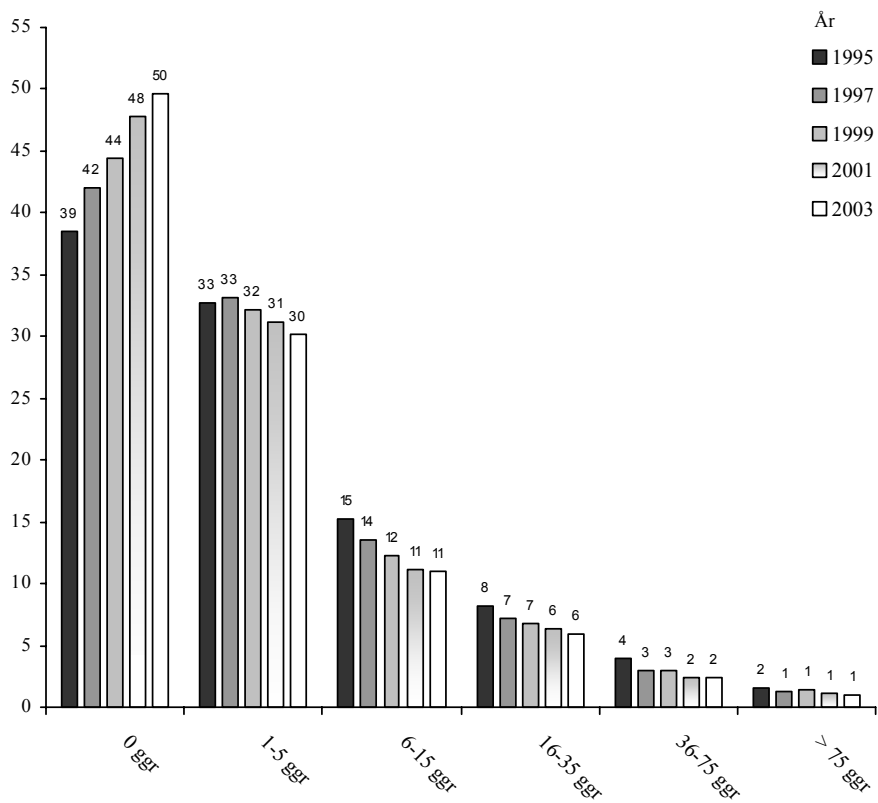
Tabell 1. Sammanlagt antal gånger man utfört de olika handlingarna, efter kön och år. Procent.

		Kön									
		Pojkar					Flickor				
		År					År				
		1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
		(n = 2874)	(n = 2730)	(n = 3017)	(n = 4180)	(n = 3336)	(n = 2738)	(n = 2528)	(n = 2985)	(n = 4021)	(n = 3356)
Totalt antal gånger (stöld, skadegörelse, våld, narkotika, övrigt)	0	13,8	16,8	17,9	19,7	18,3	24,2	27,0	26,7	29,1	28,4
	1-5	28,4	30,0	28,6	29,6	29,4	37,1	38,8	40,1	38,7	38,6
	6-15	23,4	24,1	24,1	23,0	25,1	21,4	20,0	19,5	19,9	20,0
	16-35	18,9	16,3	16,3	16,1	16,8	11,9	10,0	9,8	9,0	8,3
	36-75	10,3	8,8	8,8	8,0	7,5	4,1	3,1	3,0	2,7	3,8
	> 75	5,2	3,9	4,4	3,6	3,0	1,2	1,1	0,8	0,6	0,8
Totalt antal gånger exklusive vissa vanliga beteenden ^a	0	29,3	34,0	35,3	39,7	41,0	48,2	50,8	53,6	56,1	58,3
	1-5	33,3	33,9	33,2	31,8	32,1	32,1	32,3	31,2	30,5	28,1
	6-15	18,1	16,0	14,7	13,8	14,2	12,1	10,9	9,9	8,5	7,8
	16-35	10,7	9,9	9,7	8,9	7,6	5,5	4,1	3,7	3,8	4,3
	36-75	6,0	4,2	4,8	3,8	3,5	1,7	1,5	1,2	0,9	1,2
	> 75	2,6	2,0	2,3	1,9	1,6	0,4	0,4	0,5	0,3	0,3

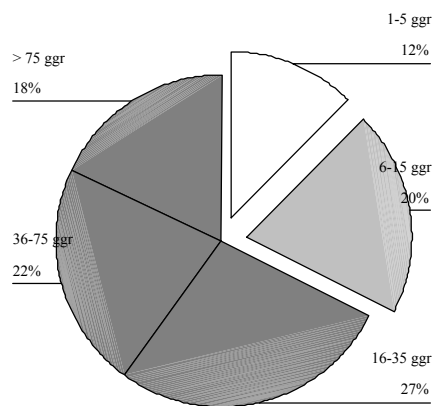
^a Exklusive stöld från skola eller eget hem, klotter (inkl. graffiti), tjuvåkning, kört bil/mc utan körkortstillstånd.

Vidare visar resultatet att andelarna med hög belastning tycks ha minskat något bland såväl pojkar som flickor i förhållande till 1995 års studie. I fråga om den totala brottsskalan är förändringarna i fördelningen efter år 1995 dock obetydliga. Studeras den mer restriktiva brottsskalan framkommer en ökning för båda könen av andelen som inte begått brott och en minskning av andelen högbelastade pojkar medan andelen flickor som begått fler än 15 brott totalt sett ligger mer konstant.

I figur 10 har samtliga ungdomar indelats i olika belastningsgrupper efter den restriktiva brottsskalan under de olika åren. En tendens är att gruppen som inte begått någon av de efterfrågade brottshandlingarna blivit allt större. Vidare framträder det faktum att brottsligheten generellt är snedfördelad. De flesta som begått de aktuella handlingarna har gjort det relativt få gånger. Ju fler brott det handlar om, desto färre är det som har sådan erfarenhet. Ett mindre antal ungdomar har begått ett mycket stort antal brott. Ungdomarna i de tre högsta belastningsgrupperna i figuren, det vill säga de runt 10 procent som begått de aktuella gärningarna mer än 15 gånger, svarar för cirka två tredjedelar av det totala antalet handlingar enligt detta skattningsförfarande. Ungdomarna i belastningsgrupperna 1–5 och 6–15 svarar tillsammans för den återstående delen. Detta förhållande är likartat för de olika åren. Figur 11 visar hur stor del av den totala brottsligheten som begås av olika brottsaktiva ungdomar för urvalet år 2003.

Figur 10. Hur ungdomarna fördelar sig efter antal gärningar. Procent.

Figur 11. Hur det totala antalet gärningar fördelar sig på de olika belastningsgrupperna i urvalet år 2003.

Flera andra undersökningar har visat att en liten andel av gärningsmännen står för en stor del av antalet brott. Siffrorna skiljer sig en del mellan olika studerade grupper och mått på brott (se Wikström, 1989, s. 89f för en översikt; Stattin, Magnusson och Reichel, 1986). I en svensk studie av registrerad brottslighet bland olika födelsekohorter rapporteras att mellan 7 och 9 procent av gärningsmännen står för hälften av brottsligheten bland de yngre ålderskategorierna över straffmyndig ålder (BRÅ 2000:3, s. 36, fotnot 5).

Andel högbelastade i brott inom vissa sociodemografiska grupper

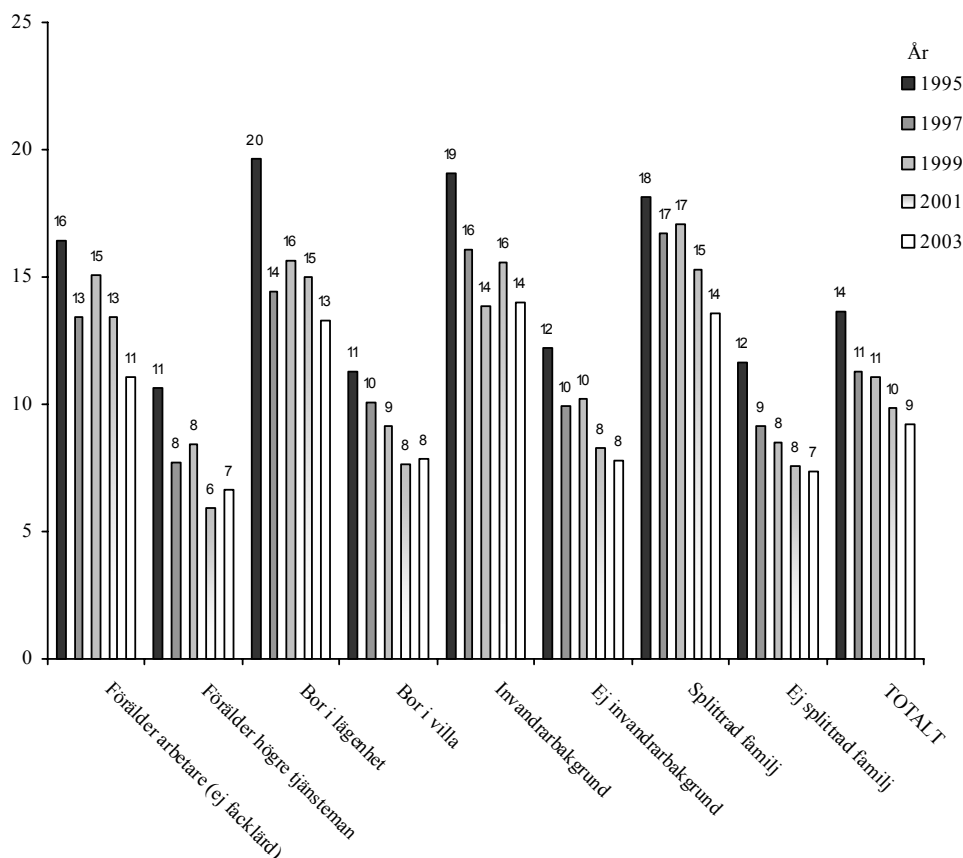
Resultat från studier baserade på registeruppgifter tyder på att kriminalitet har vissa samband med olika strukturella bakgrundsfaktorer som familjestruktur, etnicitet och föräldrars socioekonomiska klass. Detta har bland annat framkommit i en svensk totalundersökning av flera olika generationers registrerade brottslighet (Svensson, 2002). I detta avsnitt studeras nivåerna av andelen mer brottsbelastade – enligt självdeklarerade uppgifter – bland ungdomar inom vissa sociodemografiska kategorier. Hur andelen högbelastade personer utvecklats inom dessa grupper under den aktuella perioden belyses också. Det är ju tänkbart att andelen högbelastade ökar över tid bland vissa grupper medan den samtidigt minskar i andra (jfr Tham, 1997, s. 147).

I figur 12 visas andelen unga som begått fler än 15 brottshandlingar, enligt den restriktiva brottskalan, inom de sociodemografiska indelningsgrupperna¹⁵ samt totalt de olika åren.

Totalt är det omkring en tiondel som uppger att de begått fler än 15 brottshandlingar. Andelen högbelastade enligt den gjorda klassificeringen var större i det första årets undersökning (år 1995) för att sedan minska något de efterföljande åren.

---

¹⁵ Föräldrars yrke klassificerades enligt SCB:s socioekonomiska indelning (SCB, 1989). (Om föräldrarna hade olika koder användes koden för den som hade högst, i de fall föräldrarna bodde tillsammans.) I denna analys begränsas jämförelsen till utvecklingen inom två ytterlighetsgrupper av dessa socioekonomiska kategorier; ej facklärd arbetare respektive högre tjänstemän (s.k. fria yrkesutövare med akademiker yrken har även räknats till den senare gruppen). Boendeform begränsas här till lägenhet och villa. Med invandrarbakgrund avses här att minst en förälder är född utomlands medan helsvensk bakgrund avser att ingen förälder är utrikes född. Ej splittrad familj betecknar att föräldrarna bor tillsammans och att den unge bor med dem (se bilaga).

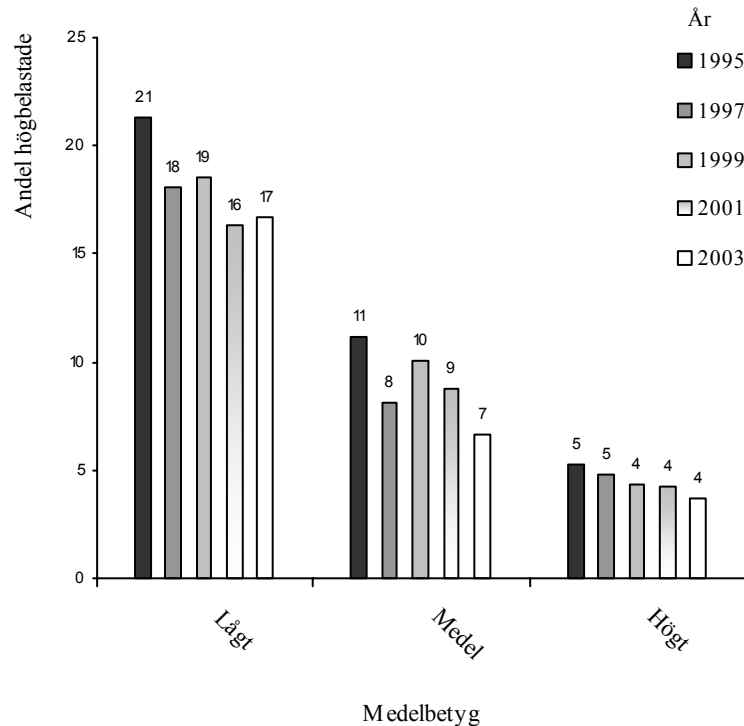
Figur 12. Andel som begått fler än 15 brottshandlingar bland unga i vissa sociodemografiska grupper samt totalt. Procent.

Studeras nivåskillnaderna mellan de olika sociodemografiska indelningsgrupperna i andel högbelastade i brott visar resultatet att nivån genomgående är något högre respektive år om den unges föräldrar tillhör kategorin ej facklärda arbetare än om de är högre tjänstemän. Motsvarande förhållande gäller för de ungdomar som bor i lägenhet jämfört med dem som bor i villa. Andelen högbelastade tenderar vidare att ligga på en högre nivå bland unga med invandrabakgrund än bland dem med svenskfödda föräldrar. Samma förhållande råder slutligen bland unga från splittrade hem i jämförelse med dem som bor tillsammans med båda föräldrarna.

I fråga om utvecklingen inom de studerade grupperna visar resultaten att det inte i något fall under perioden går att fastställa någon kontinuerlig ökning av andelen högbelastade i brott. I de fall det skett några förändringar är det snarare fråga om minskningar. Detta gäller för samtliga delgrupper. Studeras förändringarna mellan de två senaste undersökningarna kan möjligen noteras att det inte skett några större förändringar bland de kategorier som genomsnittligt ligger på de lägre nivåerna i andel högbelastade. Det har

däremot skett vissa minskningar i de kategorier som genomsnittligt ligger på en något högre nivå i andel högbelastade.

Det ska understrykas att det inom samtliga sociodemografiska grupperingar endast är en minoritet som är högbelastad i brott, och att det finns flera andra faktorer som uppvisar starkare samband med kriminalitet (BRÅ 2000:17; Ring, 1999). En sådan är till exempel skolanpassning. I figur 13 har eleverna indelats i tre kategorier efter vilket medelbetyg de uppgavs ha¹⁶. Andelen högbelastade redovisas inom varje grupp för respektive år.

Figur 13. Andel som begått fler än 15 brottshandlingar bland unga med lågt, medel respektive högt medelbetyg. Procent.

Denna andel är genomgående betydligt större i gruppen elever med lågt medelbetyg än i den med höga betyg. Inte heller i fråga om denna indelning framträder någon ökning av andelen högbelastade under perioden bland någon speciell grupp av elever.

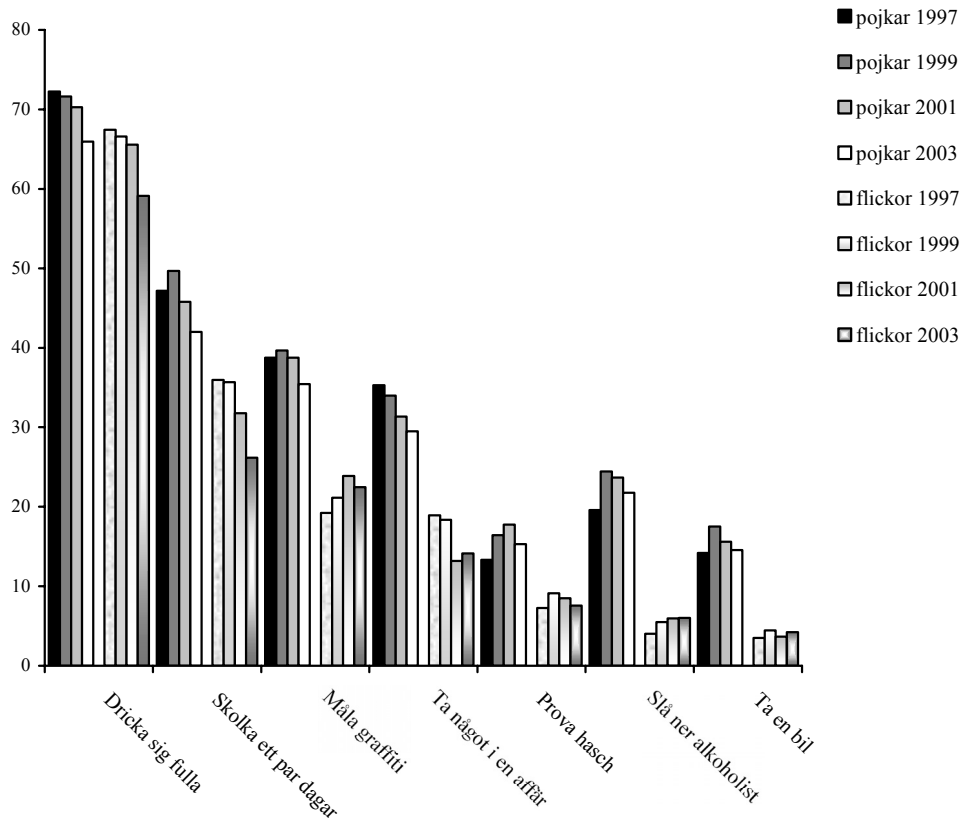
¹⁶ Enligt elevernas uppgifter gällande fyra olika skolämnen. Respektive grupp har gjorts ungefär lika stor de olika åren.

Är det okej att skolka, dricka sig full och att begå brott?

Ovanstående har skildrat ungdomarnas uppgifter om sitt faktiska beteende. Det är i sammanhanget relevant att också redovisa svaren på de frågor som rör attityder till olika typer av problembeteenden, eftersom dessa två företeelser kan antas hänga samman i viss utsträckning.

Ungdomarnas inställning till alkoholförtäring och avvikande beteende mättes med ett antal frågor om i vilken grad eleven skulle tycka det var "okej" eller "inte okej" om hans eller hennes kamrater gjorde vissa saker. Svartalternativen var indelade i en femgradig skala: helt okej, ganska okej, tveksam, knappast okej, inte okej. Frågorna ger en bild av normklimatet bland ungdomar i nionde klass. I figur 14 visas andelen ungdomar, uppdelade efter kön och år, som svarade att de anser det vara helt okej eller ganska okej om kamraterna skulle "ta något i en affär" osv. Denna uppsättning frågor fanns inte med i den första undersökningen. Siffrorna avser därför endast åren 1997, 1999, 2001 och 2003.

Få har något att invända mot att kamraterna berusar sig, vilket gäller för båda könen. Något färre anger det vara okej med skolk, men det är ändå relativt sett vanligare med en tillåtande inställning till detta, jämfört med inställningen till brottsliga handlingar. Pojkarna tycker genomgående i större utsträckning än flickorna att det skulle vara okej (helt okej eller ganska okej) med de olika beteendena hos sina kamrater. Skillnaderna är minst i fråga om att dricka sig full, följt av skolk. Skillnaderna är något större för snatteri, prova narkotika samt måla graffiti och störst för bilstöld respektive "slå ner en alkoholist". Den sistnämnda frågan kan tyckas udda, men ger en viss uppfattning om inställningen till våld. Det är dock inte säkert att svaren uteslutande speglar inställningen till att oprovocerat slå ner en alkoholist, utan mer vad som kan vara tillåtet om en alkoholist uppträder aggressivt.

Figur 14. Andelar som tycker det skulle vara okej om kamraterna skulle utföra olika handlingar. Procent.

De andelar elever som tycker att det är okej med bilstöld och att slå ner en alkoholist kan ses som tämligen höga för pojkarnas del. Bland pojkarna är det något vanligare med en tillåtande inställning till dessa handlingar än att prova hasch, medan förhållandet är det omvända för flickorna. I övrigt är rangordningen densamma för könen. Vidare tycks skillnaderna i attityder mellan pojkarna och flickorna vara störst för de beteenden där skillnaderna i delaktighet också är mest markerade, nämligen våld och allvarigare tillgreppsbrott.

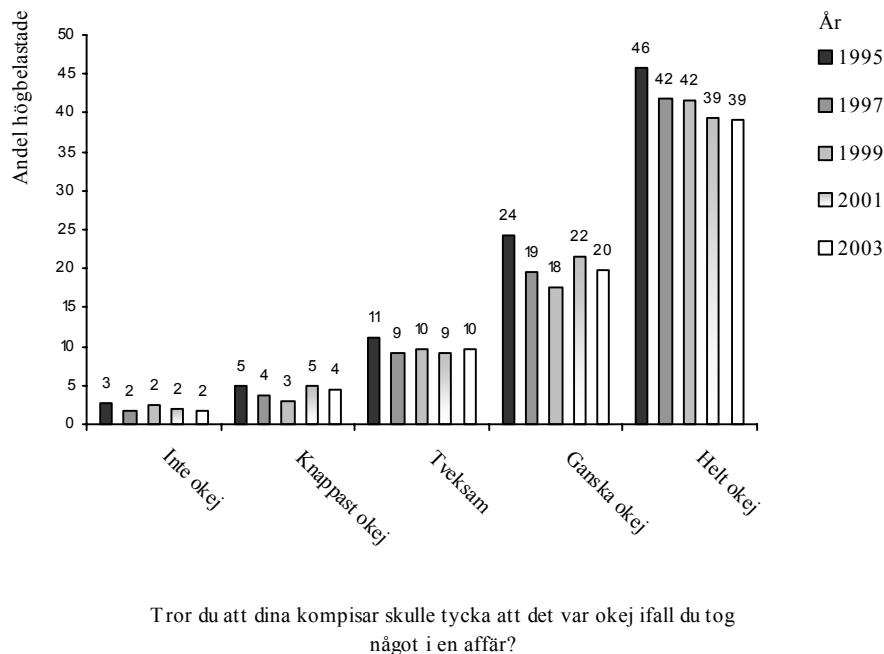
För såväl pojkarna som flickorna är sambandet mellan graden av tillåtande inställning till brott och egen delaktighet i brott tämligen starkt (Ring, 1999). Sambandet är dock inte perfekt, det vill säga det är inte alla som har en tillåtande inställning som också begått brott och tvärtom. I bilaga 1 (tabell 10) visas en korstabell med en tredelad skala av ett sammanslaget index av frågorna gällande inställning till brott och problembeteende hos kamrater och kategoriserad egen brottsbelastning för urvalet år 2003¹⁷.

¹⁷ Sambandskoefficienten gamma är 0,70 för båda könen.

En liknande uppsättning frågor gäller vilken inställning som man tror att kamraterna har till olika beteenden (figur 1 i bilaga 1). Andelen som tror att kamraterna skulle tycka det var okej (helt okej eller ganska okej) om man själv drack sig full, skolkade respektive snattade har minskat i förhållande till den första undersökningen, vilket är samma tendens som i figur 14 ovan.

Även svaren på dessa frågor samvarierar tydligt med brottsbelastning. I figur 15 visas som ett exempel andelen som begått fler än 15 brott, enligt den restriktiva skalan, bland gruppen ungdomar som markerat svarsalternativet "helt okej" på frågan: "Tror du att dina kompisar skulle tycka att det var okej ifall du tog något i en affär?" Likaså visas andelen högbelastade inom gruppen ungdomar som angett svarsalternativet "ganska okej", och så vidare, för de olika åren.

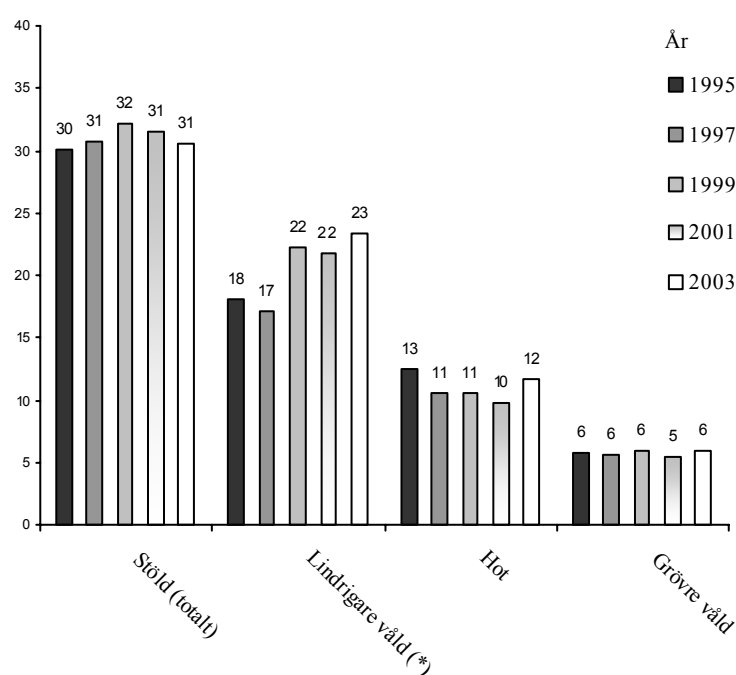
Figur 15. Andel som begått fler än 15 brottshandlingar bland dem som tror att kamraterna skulle tycka det var "helt okej" om man snattade, respektive "ganska okej", "tveksam", "knappast okej" och "inte okej". Procent.

Det är betydligt vanligare att man är högbelastad i gruppen ungdomar som anger att kamraterna är tolerant inställda till snatteri än bland dem som tror att kamraterna skulle ställa sig avvisande till ett sådant beteende. Ungdomsbrottslighet är i viss utsträckning ett gruppfenomen och det finns skäl att anta att brottsbenägenheten är relativt hög hos ungdomar som umgås med kamrater som upplevs ha en tolerant inställning till brott. En viss minskning av andelen mer brottsbelastade unga i denna grupp framträder vid jämförelse mellan åren.

Utsatthet för stöld, hot och våld

En annan aspekt av förekomsten av brott bland ungdomarna är deras egen utsatthet för brott. I undersökningen ställdes tre frågor om utsatthet för stöld: cykelstöld, stöld av plånbok samt stöld av ”annan värdefull sak”. Det ställdes vidare två frågor rörande utsatthet för våld (om man blivit ”slagen, sparkad eller utsatt för annat våld”); dels sådant våld som krävde besök hos sjuksyster, läkare eller tandläkare (grövare våld), dels våld som gjorde ont, men inte krävde sådant besök (lindrigare våld). Slutligen frågades om man blivit hotad så att man känt sig allvarligt rädd. Frågorna avsåg utsattheten under den föregående tolv månadersperioden.

I figur 16 redovisas de totala andelarna av de svarande respektive år som uppger att de vid minst ett tillfälle fallit offer för stöld, hot eller våld. Utsattheten för stöld är en sammanfattande kategori som bygger på de tre stöldrelaterade frågor som angavs ovan.

(*) Det interna svarsbortfallet var relativt stort år 1995 och år 1997 jämfört med senare år för frågan om lindrigare våld.

Figur 16. Andelar utsatta för stöld, hot och våld. Procent.

Beträffande utsattheten för lindrigare våld måste en viss reservation göras angående jämförbarheten mellan de två första åren och de senare åren. Det beror på en mindre förändring i enkätens utformning, vilket kan ha påver-

kat den smärre nivåförändring som kan observeras mellan år 1997 och år 1999¹⁸.

Generellt visar resultaten att den vanligaste typen av utsatthet gäller stöld. Cirka tre av tio har utsatts för detta. Sedan följer lindrigare våld, vilket grovt räknat två av tio råkat ut för. En av tio har blivit hotad på ett sådant sätt att man känt sig rädd. Häften så många – en på tjugo – säger sig ha behövt besöka sjuksyster, läkare eller tandläkare i sviter efter våld. De som råkat ut för den senare typen av våld har inte sällan också utsatts för lindrigare våld. Totalt har 25 procent råkat ut för våld (lindrigare eller grövre) i den senaste undersökningen, vilket är i ungefär samma storleksordning som i den föregående (23 procent). Frånsett skillnaden i andelen utsatta för lindrigare våld, vilket berördes ovan, är trenden i andelarna utsatta för våld, hot respektive stöld (totalt) tämligen konstant under perioden.

Att utsatthet för hot är ovanligare än utsatthet för lindrigare våld kan framstå som märkligt. Fysiskt våld uppfattas ju ofta som allvarligare än hot, vilket innebär att våld borde vara jämförelsevis mer sällsynt. En förklaring till resultatet ligger sannolikt i att frågan om hot gäller hotelser som inneburit att den unge känt sig ”allvarligt rädd”. Denna företeelse kan på goda grunder antas vara ganska begränsad i denna åldersgrupp, jämfört med mer eller mindre allvarligt handgemäng mellan unga som känner varandra – som kamrater i samma klass eller som syskon – i vilka man utdelar slag utan att detta föregås av sådana verbala uttryck som gör motparten ”allvarligt rädd”. En mer vanlig konsekvens av meningsutbytena torde vara att man blir irriterad och arg. Svaren på frågan om lindrigare våld speglar sannolikt till stor del förekomsten av den senare typen av ”bråk” unga emellan.

Av tabell 7 i bilaga 1 framgår att pojkar något oftare får sin cykel stulen än flickor. Det hänger sannolikt samman med att cykelåkning är vanligare bland pojkar och att pojkcyklar är attraktivare att stjäla för de generellt sett mer brottsbenägna pojkarna. Samtidigt ska infogas att det naturligtvis inte behöver vara så att alla brott eleverna råkat ut för har förövats av jämnåriga. De andra efterfrågade formerna av utsatthet för stöld är jämnt fördelade. Att bli bestulen på sin plånbok, som är den jämförelsevis ovanligaste formen av de omfrågade stöldtyperna, har exempelvis cirka en av tjugo råkat ut för hos båda könen. Vidare råkar pojkar jämfört med flickor oftare ut för våld, såväl av lindrigare som grövre art. Andelen utsatta för hot, som inneburit att man känt sig rädd, är däremot lika stor för pojkar och flickor.

För pojkarna kan en tendens skönjas över tid av något minskande andelar som råkat ut för cykelstöld eller plånboksstöld. Utsattheten för

---

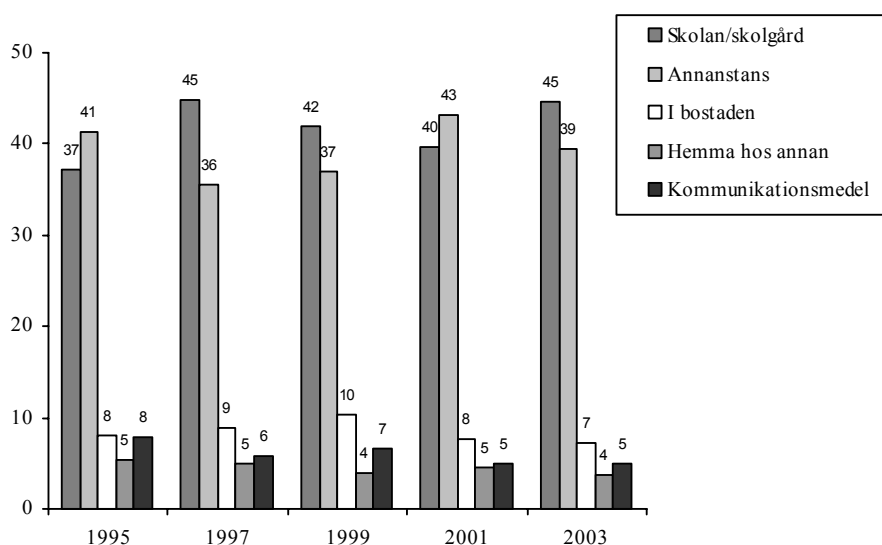
¹⁸ På grund av att det interna svarsbortfallet i de första två undersökningarna låg förhållandevis högt för denna fråga (8 procent) – i sin tur beroende på att många inte uppmärksammanne den eller uppfattade den som en följdfråga till frågan om grövre våld – beslöts att göra vissa förändringar av formulärets utformning i detta avsnitt. Förändringarna syftade till att göra frågorna lättare att överblicka och besvara, vilket gjorde att det interna svarsbortfallet på frågan sjönk till drygt en procent. Det kan inte uteslutas att de som förbisåg frågan i de två första undersökningarna samtidigt tenderade att höra till dem som fallit offer för våld. Detta medför att man bör vara försiktig med att dra slutsatser om eventuella skillnader mellan den första och senare delen av perioden på denna punkt.

annan stöld har däremot ökat en aning i förhållande till den första undersökningen för bägge könen, tydligast för flickor (från 13 procent till 18 procent).

Var inträffar våldet?

De ungdomar som råkat ut för våld fick svara på var den senaste våldshändelsen inträffade. Hur svaren fördelade sig på svarsalternativen hos dem som utsatts för grövre våld de olika åren framgår av figur 17. Fördelningarna skiljer sig inte så mycket mellan åren.

En stor andel av våldet uppges ha inträffat i skolan eller på skolgården. Den andra dominerande kategorin är "någon annanstans". Denna sammanfattande kategori betecknar drabbade som anger att den senaste händelsen tilldrog sig "någon annanstans, t.ex. på gatan, disco, fritidsgård etc." En övervägande majoritet av dem som drabbats av våld kan hänföras till dessa två kategorier.

Figur 17. Var den senaste våldshändelsen (grövre våld) inträffade bland dem som utsatts för det. Procent.

En del våld utspelar sig i bostaden. I den senaste undersökningen angav cirka 7 procent av dem som råkat ut för grövre våld att den senaste våldshändelsen skedde i den egna bostaden och 5 procent att den ägde rum hemma hos någon annan. Det är också förhållandevis få som uppger att de drabbades i samband med användande av allmänna kommunikationsmedel (på buss, tåg, tunnelbana eller spårvagn respektive på hållplats eller station).

Mobbning

En speciell form av utsatthet gäller mobbning. Denna kan ta sig olika uttryck; från återkommande tråkningar och social utfrysning till misshandel, men även som stölder. I undersökningen ställdes ett par frågor om mobbning. Bland annat frågade man om ungdomarna råkat ut för att bli mobbade och om man själv mobbat andra. Svartalternativen var: aldrig, ganska sällan, ibland, ofta. Till skillnad från de övriga frågorna om brott gjordes ingen tidsbegränsning bakåt i tiden.

Andelen elever som anger att de ibland eller ofta blivit mobbade har rört sig i intervallet 11–13 procent de olika åren (11 procent år 2003). För pojkarnas del är andelen kring 10 procent (tabell 8 i bilaga 1). Motsvarande siffror för flickorna ligger en aning högre, i snitt runt 13 procent (12 procent år 2003). Om man särskiljer dem som ofta blivit mobbade är siffran 2–3 procent av pojkarna respektive år och 3–4 procent av flickorna. Andelen som uppger att man aldrig blivit mobbad har vuxit något under perioden (från 61 procent år 1995 till 69 procent år 2003).

Svaren på frågorna om utsatthet för våld och mobbning har – som kan förväntas – samband med varandra. Ju oftare man blivit mobbad desto högre är utsattheten för våld. I den mindre grupp elever som enligt egen uppgift ofta känt sig mobbade har en majoritet utsatts för något våld (grövre eller lindrigt). I urvalet år 2003 är siffran 55 procent. En slutsats man kan dra är att utsatthet för våld inte är ett nödvändigt villkor för att man ska uppleva sig mobbad. Frågorna om våld avsåg dock den föregående tolv månaders perioden, medan mobbningsfrågorna inte hade denna avgränsning.

Andelen som uppger att de ofta eller ibland mobbat andra har legat stabil kring 10–11 procent (11 procent år 2003). Pojkar uppger oftare än flickor att de mobbat andra (tabell 9 i bilaga). Andelen som uppger att de *aldrig* mobbat andra har successivt ökat under perioden: från 53 procent år 1995 till 64 procent år 2003. Tendensen gäller båda könen: från 44 procent år 1995 till 56 procent år 2003 bland pojkar och från 62 till 71 procent bland flickor.

Det finns ett tämligen tydligt samband för båda könen mellan brottsbelastning och att ha mobbat andra¹⁹. Att mobbarna oftare begår brott överensstämmer med resultat i tidigare studier (Olweus, 1991; Farrington, 1993).

---

¹⁹ Sambandet uttryckt i gammakoefficienten mellan svaren på frågan om hur ofta man mobbat andra och det kategoriserade (restriktiva) måttet på total brottsbelastning är 0,58 för pojkar och 0,56 för flickor (år 2003).

Avslutande diskussion

Ett övergripande syfte med denna studie har varit att utifrån självdeklarerade uppgifter beskriva brottslighetens förekomst, struktur och utveckling bland pojkar och flickor i årskurs nio.

Resultaten pekar å ena sidan på att det inte är speciellt ovanligt att man vid åtminstone något enstaka tillfälle begått en förbjuden handling. Å andra sidan visar resultaten att ju fler och grövre brott det rör sig om, desto mindre andel av ungdomarna är det som säger sig ha sådan erfarenhet. Intensiv brottslighet liksom brottslighet av allvarlig art är otvivelaktigt att betrakta som avvikande. Relativt få unga har begått gärningar relaterade till grövre våld eller narkotika, liksom allvarligare tillgreppsbrott som bilstöld. De elever som har erfarenhet av någon sådan handling tenderar att även höra till de mer brottsbelastade generellt. Vanligtvis har man då också utfört flera olika typer av brottshandlingar. Brottsligheten är skevt fördelad. En mindre andel unga svarar för en betydande del av den totala brottsligheten bland ungdomarna, vilket överensstämmer med den bild som fås med kriminalstatistiken som utgångspunkt. Att det är så pass många som vid något tillfälle begår brott framgår däremot inte av den statistiken.

Studiens resultat tyder på att det under perioden skett en viss minskning av brottsligheten totalt sett bland ungdomarna. Detta beror i första hand på att för vissa vanliga typer av handlingar rörande stöld och skadegörelse tenderar siffrorna för år 1995 att vara markant högre. Beträffande delaktigheten i våldshandlingar respektive narkotikarelaterade brott tyder resultaten inte på några påtagliga minskningar, men inte heller ökning, när det gäller trenden över tid. Kategorin övriga brott, i vilken tjuvåkning ingår, är något större i den senaste undersökningen än i de föregående medan andelen som berusat sig respektive skolkat minskat. Detta gäller alltså situationen på riksplånet. Skillnader i utveckling kan förekomma regionalt.

I upprepade självrapportstudier av brottslighet bland unga där tidsintervallet mellan undersökningarna varit längre, talas om en polarisering av ungdomarna (Balvig, 1999; Ward, 1997). Den skötsamma majoriteten blir än mer skötsam och konform i takt med utvecklingen av kunskapsområdet medan de mindre skötsamma blir än mer utanför och brottsliga.

Denna studie tyder på att andelen ungdomar som är mer gravt brottsbelastade totalt sett inte ökat under perioden. Resultaten tyder vidare på att bland unga med genomsnittligt sett mer socioekonomiskt gynnsam bakgrund²⁰ har brottsligheten minskat. Tendensen är densamma för unga från genomsnittligt mindre gynnsamma bakgrundsförhållanden. Den är även densamma för ungdomar med låga betyg liksom ungdomar som uppfattar kamraterna vara tolerant inställda till brott (snatteri). Ser man i stället till hur storleken av andelen som inte begått brott utvecklats, kan konstateras att den blivit något större. Det resultatet är i linje med att andelarna som upplever att kamraterna har en tolerant inställning till alkoholberus-

---

²⁰ Unga tillhörande kategorierna högre tjänstemannafamiljer, helsvensk bakgrund, ej splittrad familj respektive boende i villa.

ning, skolk respektive snatteri har minskat, liksom andelen unga som själva har en sådan inställning till dessa beteenden hos kamrater.

Att andelen skötsamma ungdomar har ökat är också i linje med resultaten angående mobbning i denna studie, i det att det syns en viss ökning av andelen som uppger att de aldrig mobbat andra. Även andelen som uppger att de aldrig blivit mobbade visar en ökning. Samtidigt har andelarna som frekvent mobbat andra respektive frekvent upplevt sig mobbade varit i stort sett konstanta.

Referenser

- Andersson, B., Grönberg, K. och Hibell, B. (1998). *Skolelevers drogvanor 1997*. CAN-Rapport nr 53. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Andersson, B., Hibell, B. och Sandberg, B. (2000). *Skolelevers drogvanor 1999*. CAN-Rapport nr 57. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Andersson, T. och Haeggman, U. (1998). *Föräldrar, kamrater, attityder och alkohol. En longitudinell studie om betydelsen av upplevda föräldra- och kamratattityder, samt egna attityder till alkohol i utvecklingen av alkoholvanor och alkoholproblem från tidiga tonår till vuxen ålder*. Universitetet i Bergen. Hemil-senteret.
- Balvig, F. (1999). *Risikoungdom*. Ungdomsundersøgelse 1999. København: Det Kriminalpræventive Råd.
- Bjarnason, T. (1995). Administration Mode Bias in a School Survey on Alcohol, Tobacco and Illicit Drug use. *Addiction*. Vol 90: 555-559.
- BRÅ (1999). *Ungdomar, droger och polisens insatser*. BRÅ-rapport 1999:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- BRÅ (2000). *Strategiska brott. Vilka brott förutsäger en fortsatt brottskarriär?* BRÅ-rapport 2000:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- BRÅ (2000). *Stöld, våld och droger bland pojkar och flickor i årskurs nio. Resultat från tre självdeklarationsstudier*. BRÅ-rapport 2000:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Chinapah, E. (2000). *Tonårsnormer i förändring? En empirisk studie av 15-åringar i en mellanstor svensk stad 1969 och 1995*. Akademisk avhandling. Psykologiska institutionen. Stockholms universitet.
- Farrington, D. P. (1973). Self-Reports of Deviant Behaviour: Predictive and Stable? *The Journal of Criminal Law and Criminology*. Vol 64. No 1: 99-110.
- Farrington, D. P. (1989). Early Predictors of Adolescent Aggression and Adult Violence. *Violence and Victims*, Vol. 4: 79-100.
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and Preventing Bullying. I: Tonry, M., red. *Crime and Justice. A Review of Research*. Vol 17: 381-458.
- Hindelang, M. J., Hirschi, T. och Weis, J. G. (1981). *Measuring Delinquency*. Beverly Hills: SAGE.
- Howell, J. C. (2003). *Preventing & Reducing Juvenile Delinquency. A Comprehensive Framework*. Thousand Oaks: Sage.
- Huizinga, D. och Elliott, D. S. (1986). Reassessing the Reliability and Validity of Self-Report Delinquency Measures. *Journal of Quantitative Criminology*. Vol. 2. No 4: 293-327.
- Junger-Tas, J., Terlouw, G.-J. och Klein, M. W., red. (1994). *Delinquent Behavior Among Young People in the Western World*. Amsterdam: Kugler.

- Loeber, R. och Farrington, D.P., red. (1998). *Serious & Violent Juvenile Offenders. Risk Factors and Successful Interventions*. Thousand Oaks: SAGE.
- Olofsson, B. (1971). *Vad var det vi sa! Om kriminellt och konformt beteende bland skolpojkar*. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Olweus, D. (1991). Bully/Victim Problems Among Schoolchildren: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program. I: Pepler, D. J. och Rubin, K. H., red. *Development and Treatment of Childhood Aggression*. NJ Erlbaum: Hillsdale. s. 411-448.
- Patterson, G. och Dishion, T. J. (1985). Contributions of Families and Peers to Delinquency. *Criminology*, Vol. 23, No. 1: 63-79.
- Ring, J. (1999). *Hem och skola, kamrater och brott*. Akademisk avhandling. Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet.
- Sampson, R. J. och Laub, J. H. (1993). *Crime in the Making. Pathways and Turning Points Through Life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sarnecki, J. (1985). *Predicting Social Maladjustment*. The National Council for Crime Prevention Report No. 16. Stockholm: Liber.
- SCB (1989). *Yrkesklassificeringar i FoB 85 enligt Nordisk yrkesklassificering (NYK) och Socioekonomisk indelning (SEI)*. Meddelanden i samordningsfrågor 1989:5. Stockholm: SCB.
- SOU 1973:25 [Olofsson, B.]. *Unga lagöverträdare III. Hem, skola och kamratmiljö i belysning av intervju- och uppföljningsdata*. 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar. Stockholm.
- Stattin, H., Magnusson, D. och Reichel, H. (1986). *Criminality from Childhood to Adulthood. A Longitudinal Study of the Development of Criminal Behavior*. The research program individual development and adjustment. Rapport 63. Stockholm: Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.
- Svensson, R. (2002): *Social bakgrund och framtida brottslighet*. Opublicerat manus, BRÅ.
- Tham, H. (1997). Avvikande beteende. *Social rapport 1997*. SoS-rapport 1997:14. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Ward, M. (1998). *Barn & Brotts av sin Tid? Självdeklarerad ungdomsbrottslighet 1971 och 1996*. Licentiatuppsats. Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.
- Wikström, P. O. (1989). Age and Crime in a Stockholm Cohort. I: *Crime and Delinquency in a Metropolitan Cohort*. Research Report No. 26. Department of Sociology. Stockholm: University of Stockholm.

Bilagor

Bilaga 1. Tabeller

Tabell 1. Delaktighet i stöldrelaterade handlingar de senaste 12 månaderna efter kön och år. Procent.

	Kön										
	Pojkar					Flickor					
	1995		1997		1999	2001		2003		2003	
	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	
	(n = 2850-2874)	(n = 2700-2729)	(n = 2983-3016)	(n = 4139-4179)	(n = 3311-3336)	(n = 2721-2738)	(n = 2510-2528)	(n = 2959-2985)	(n = 3994-4019)	(n = 3329-3356)	
Stöld från skolan	45,8	39,6	35,9	33,3	34,6	32,5	28,1	25,2	22,6	23,5	
Stöld i affär	40,6	36,7	34,2	26,9	26,8	33,2	33,5	27,3	22,7	22,0	
Stöld från eget hem	24,8	20,2	20,5	17,9	20,8	24,5	21,1	21,3	20,9	22,1	
Annan stöld	25,9	24,0	22,7	19,4	19,1	16,2	13,7	13,8	12,7	13,5	
Lurat folk på pengar	25,4	23,2	24,6	22,3	21,2	14,2	13,5	15,4	14,0	12,8	
Köpt stulet	28,2	27,3	27,6	21,4	17,6	8,9	10,5	9,7	7,5	6,3	
Cykelstöld	19,8	18,2	18,9	18,4	16,7	7,4	7,4	6,8	7,2	7,8	
Sålt stulet	17,3	17,1	16,7	13,5	11,0	5,0	4,4	4,3	2,9	3,0	
Inbrott	20,8	15,0	15,0	13,2	12,7	7,3	5,1	4,6	4,4	5,3	
Stöld ur ficka	10,9	9,5	9,6	7,8	7,5	6,5	5,7	6,9	5,6	6,3	
Stöld ur automat	10,4	7,1	7,4	5,0	4,0	4,3	2,4	3,1	1,5	2,0	
Stöld ur bil	9,9	7,4	8,3	7,1	6,3	1,6	1,9	1,6	1,7	2,1	
Mc/mopedstöld	5,8	5,0	4,7	4,8	3,1	0,6	0,6	0,6	0,5	0,7	
Bilstöld	4,5	4,4	3,7	3,8	3,2	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	
Totalt:											
Stöldrelaterade	73,0	67,1	65,5	60,7	61,6	58,9	55,5	52,1	49,0	48,6	
Exklusive stöld från skola, eget hem, lurat folk på pengar	60,2	55,9	53,1	47,5	45,9	44,1	42,4	38,3	34,0	33,1	

Tabell 2. Delaktighet i våldsrelaterade handlingar de senaste 12 månaderna efter kön och år. Procent.

	Kön									
	Pojkar					Flickor				
	År					År				
	1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
(n = 2857-2870)	(n = 2711-2726)	(n = 2993-3001)	(n = 4149-4165)	(n = 3310-3333)	(n = 2732-2737)	(n = 2512-2525)	(n = 2968-2975)	(n = 4000-4012)	(n = 3342-3355)	
Burit kniv	22,6	17,1	21,7	21,6	20,9	8,3	7,1	7,3	6,6	7,6
Slagit någon (exkl. familjemedlem)	11,8	8,8	11,0	9,7	9,1	3,8	2,7	2,9	2,7	3,5
Hotat för att få sak	5,4	4,7	6,0	4,2	3,9	1,1	1,2	1,5	1,0	1,2
Skadat med tillhygge	3,6	3,0	3,5	3,1	2,5	1,1	1,0	1,1	1,0	1,2
Slagit familjemedlem	2,7	2,0	3,4	2,2	2,2	2,0	1,3	1,9	1,4	1,8
Väskryckning	3,2	2,1	2,7	1,9	1,8	0,6	0,9	0,7	0,6	0,4
Totalt: Våldsrelaterade	29,8	23,5	27,9	27,2	26,2	11,4	9,7	10,3	9,0	10,8
Totalt: Våldrelaterade exklusive burit kniv	16,4	12,8	16,1	14,1	13,6	6,0	4,6	5,5	4,5	5,8

Tabell 3. Delaktighet i skadegörelserrelaterade handlingar de senaste 12 månaderna efter kön och år. Procent.

	Kön									
	Pojkar					Flickor				
	År					År				
	1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
(n = 2860-2874)	(n = 2703-2729)	(n = 2991-3017)	(n = 4150-4179)	(n = 3316-3333)	(n = 2731-2738)	(n = 2514-2528)	(n = 2965-2985)	(n = 4006-4020)	(n = 3342-3356)	
Vandaliserat	44,5	37,9	36,4	34,2	32,7	18,1	14,6	13,4	13,4	13,2
Klottrat	31,4	28,1	26,5	26,6	21,7	32,0	25,5	24,1	21,6	19,9
Tänt eld	9,4	7,5	9,2	8,5	7,8	2,5	2,8	2,4	2,1	3,1
Målat graffiti ^a		7,7	7,5	8,5	7,0		1,6	1,5	1,5	1,8
Totalt: Skadegörelse	53,1	47,5	44,0	43,9	40,1	37,7	31,4	29,4	26,8	25,9

^a Frågan ställdes inte år 1995.

Tabell 4. Delaktighet i narkotikarelaterade handlingar de senaste 12 månaderna efter kön och år. Procent.

	Kön									
	Pojkar					Flickor				
	År					År				
	1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
	(n = 2860-2865)	(n = 2708-2721)	(n = 2989-2998)	(n = 4152-4163)	(n = 3317-3329)	(n = 2733-2737)	(n = 2519-2525)	(n = 2965-2974)	(n = 3998-4011)	(n = 3350-3356)
Rökt hasch/marijuana	7,9	8,7	9,4	8,3	7,8	6,8	6,3	7,0	6,7	7,0
Provat annan narkotika	2,9	3,1	3,4	3,0	2,9	2,3	2,7	2,2	2,6	2,9
Sålt hasch/marijuana	3,0	3,4	3,4	2,8	2,3	1,1	1,4	1,1	1,1	1,8
Sålt annan narkotika	1,8	1,9	2,3	1,7	1,5	0,5	1,0	0,5	0,7	0,9
Totalt: Narkotika	9,1	9,6	10,8	9,2	8,7	7,3	7,2	7,7	7,8	8,1

Tabell 5. Delaktighet i övriga brottsliga beteenden de senaste 12 månaderna efter kön och år. Procent.

	Kön									
	Pojkar					Flickor				
	År					År				
	1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
	(n = 2852-2868)	(n = 2692-2715)	(n = 2983-3004)	(n = 4148-4178)	(n = 3307-3331)	(n = 2729-2734)	(n = 2508-2523)	(n = 2960-2976)	(n = 3994-4019)	(n = 3339-3354)
Tjuvåkning	42,8	39,4	43,7	43,0	47,5	40,6	38,7	43,5	41,6	45,2
Olovlig körning	45,8	42,1	42,9	38,3	40,0	19,2	17,1	19,2	19,3	18,5
Använt falskt ID-kort	8,0	7,4	7,2	6,3	4,9	5,9	5,3	5,1	4,5	3,8
Totalt: Övrigt	64,6	61,4	63,4	60,6	65,1	50,3	48,2	53,5	51,6	53,7

Tabell 6. Delaktighet i olika former av problembeteende de senaste 12 månaderna efter kön och år. Procent.

	Kön									
	Pojkar					Flickor				
	År					År				
	1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
	(n = 2835-2874)	(n = 2652-2730)	(n = 2943-3017)	(n = 4039-4179)	(n = 3252-3335)	(n = 2712-2738)	(n = 2491-2528)	(n = 2919-2986)	(n = 3925-4022)	(n = 3308-3356)
Druckit sig berusad	64,3	62,5	64,4	60,1	55,8	64,7	66,2	65,8	63,5	58,7
Röker eller snusar	24,3	21,1	25,0	22,5	19,6	22,1	17,4	20,4	18,5	17,7
Röker	14,3	12,7	13,5	9,7	7,7	21,8	17,0	20,1	18,1	17,0
Snusar	14,6	12,4	16,4	16,3	15,4	0,9	1,0	1,1	1,4	2,2
Sniffat	9,5	7,4	8,2	7,7	7,5	8,6	7,1	7,2	5,9	6,8
Skolkat	40,3	39,7	38,8	36,2	34,4	47,1	47,5	43,4	41,7	39,7
Totalt: Problembeteende	72,1	70,6	71,4	68,4	64,5	73,4	75,3	73,1	71,4	67,4

Tabell 7. Utsatthet för stöld, våld och hot de senaste 12 månaderna efter kön och år. Andel i procent.

	Kön									
	Pojkar					Flickor				
	År					År				
	1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
	(n = 2658-2814)	(n = 2547-2685)	(n = 2959-2992)	(n = 4102-4134)	(n = 3274-3309)	(n = 2491-2698)	(n = 2306-2476)	(n = 2927-2961)	(n = 3961-3988)	(n = 3286-3331)
Cykelstöld	20,9	20,6	21,5	19,6	17,8	14,9	15,5	13,8	13,7	14,3
Plånboksstöld	6,9	6,0	5,7	5,6	4,4	4,7	5,8	5,2	4,5	4,6
Annan stöld	15,7	16,1	18,0	19,6	18,2	13,4	15,3	17,6	17,0	18,2
Grövre våld Lindrigare våld ^a	7,3	8,1	7,8	7,0	7,9	4,0	3,0	4,1	3,8	4,0
	22,5	20,5	27,3	25,3	27,2	13,3	13,3	17,2	17,9	19,4
Hot	13,6	10,5	10,8	9,5	11,1	11,3	10,8	10,2	10,1	12,2

^a Relativt stora interna svarsbortfall åren 1995 och 1997 jämfört med senare år.

Tabell 8. Utsatthet för mobbning. Procent.

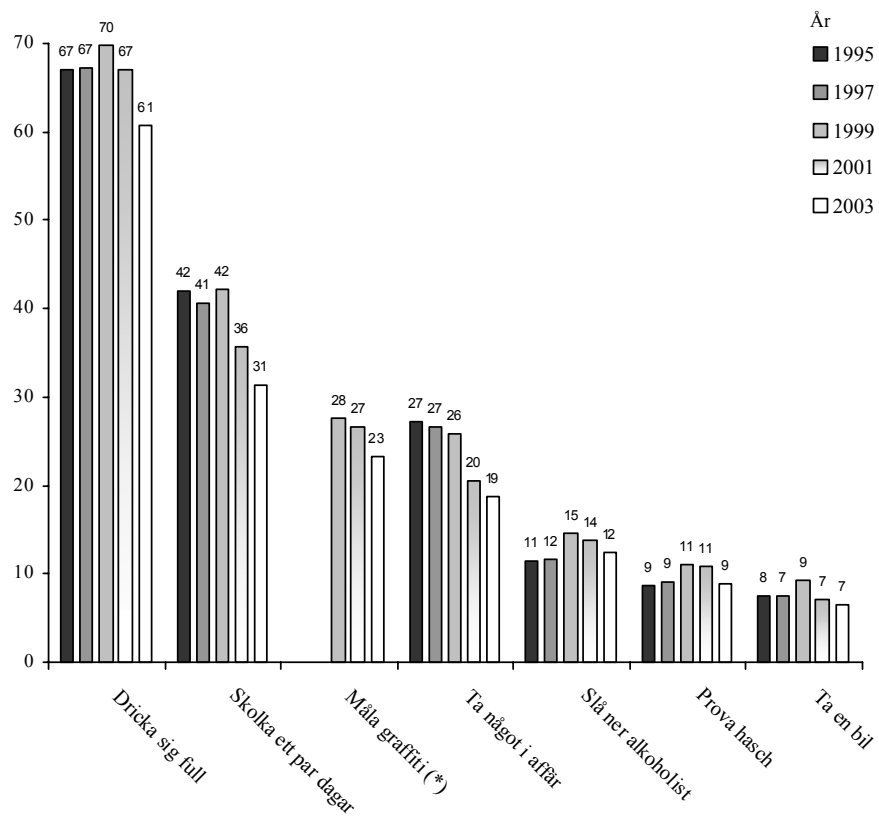
		Kön									
		Pojkar					Flickor				
		År					År				
		1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
		(n = 2856)	(n = 2695)	(n = 2953)	(n = 4084)	(n = 3291)	(n = 2726)	(n = 2502)	(n = 2937)	(n = 3946)	(n = 3314)
Har Du råkar ut för att bli mobbad?	nej, aldrig	61,8	62,8	67,6	66,6	69,7	60,5	60,7	64,9	64,5	67,7
	ganska sällan	28,5	27,4	22,4	22,8	21,0	27,9	26,1	19,5	21,7	19,9
	ibland	7,3	7,8	7,5	8,1	7,3	8,5	9,6	11,7	10,1	9,4
	ofta	2,3	2,0	2,5	2,6	2,0	3,2	3,7	3,8	3,7	3,1

Tabell 9. Delaktighet i mobbning. Procent

		Kön									
		Pojkar					Flickor				
		År					År				
		1995	1997	1999	2001	2003	1995	1997	1999	2001	2003
		(n = 2855)	(n = 2697)	(n = 2955)	(n = 4080)	(n = 3282)	(n = 2734)	(n = 2505)	(n = 2932)	(n = 3953)	(n = 3309)
Har Du mobbat andra?	nej, aldrig	44,1	45,2	50,9	54,4	55,5	61,8	64,0	67,8	69,2	71,4
	ganska sällan	41,2	41,2	34,5	31,5	30,6	31,3	29,3	24,9	23,9	20,6
	ibland	12,0	11,5	12,1	11,8	11,6	5,9	5,8	6,4	6,2	7,0
	ofta	2,8	2,2	2,5	2,3	2,3	1,0	1,0	0,9	0,7	0,9

Tabell 10. Korstabell över tredelade skalor av graden av tolerant inställning till brott och problembeteende hos kamrater och egen brottsbelastning. Särredovisat för kön.

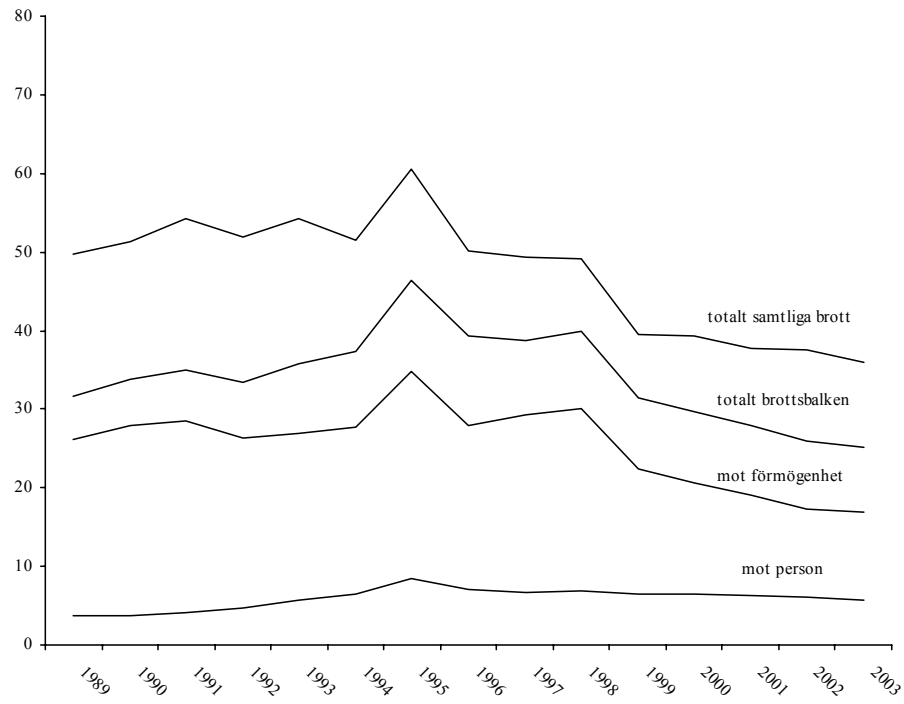
Kön					Tolerans till brott och problem-beteende			Totalt
					Låg	Medel	Hög	
Pojkar	Brotts-belastning	Låg (0 ggr)	n	441	760	149	1350	
			%	77 %	45 %	14 %	41 %	
		Medel (1-15 ggr)	n	127	826	565	1518	
			%	22 %	49 %	55 %	46 %	
		Hög (mer än 15 ggr)	n	4	89	320	413	
			%	1 %	5 %	31 %	13 %	
	Totalt	n	572	1675	1034	3281		
		%	100 %	99 %	100 %	100 %		
	Flickor	Brotts-belastning	Låg (0 ggr)	n	837	1023	83	1943
				%	84 %	54 %	18 %	58 %
Medel (1-15 ggr)			n	157	797	249	1203	
			%	16 %	42 %	55 %	36 %	
Hög (mer än 15 ggr)			n	4	61	122	187	
			%	0 %	3 %	27 %	6 %	
Totalt		n	998	1881	454	3333		
		%	100 %	99 %	100 %	100 %		

(*) Frågan ställdes inte år 1995 och år 1997.

Figur 1. Andelar som tror kamraterna skulle tycka att det var okej (helt okej/ganska okej) om man skulle utföra olika handlingar. Procent.

Figur 2. Lagförda för brott (15–17 år) 1989–2003 per 1 000 i åldersgruppen.

Bilaga 2. Beskrivning av vissa frågor

Brottsbelastning (den restriktiva skalan)

Hur många gånger har Du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

Med flit förstört telefonhytt, gatlykta, fönster, någons cykel eller annan sak som inte var Din?

Stulit (snattat) något i affär eller varuhus?

Använt förfalskat ID-kort?

Skaffat Dig pengar genom att lura folk?

Stulit pengar från en telefonautomat eller varuautomat?

Stulit en cykel?

Stulit en moped eller motorcykel?

Stulit en bil?

Stulit något *ur* en bil?

Stulit något ur någons ficka?

Ryckt en väska, plånbok eller liknande från någon Du inte känner?

Stulit något annat som vi inte frågat om?

Brutit Dig in i en bostad eller annan byggnad?

Köpt något som Du vet var stulet?

Sålt något som Du vet var stulet?

Haft en kniv med Dig (som vapen) när Du gått ut?

Hotat någon med stryk eller vapen för att få pengar eller andra värdesaker?

Utan tillåtelse tänt eld på något värdefullt, t ex en lada, bil, skog eller byggnad som inte tillhörde Dig?

Med avsikt slagit någon (som inte tillhör Din familj) så att Du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård?

Med avsikt skadat någon med en kniv eller annat vapen?

Rökt hasch eller marijuana?

Provot annan narkotika (t ex amfetamin, heroin, ecstasy eller liknande)?

Sålt hasch eller marijuana?

Sålt annan narkotika?

Svarsalternativ som kodats för varje fråga: ingen gång, 1-2 ggr, 3-5 ggr, 6-10 ggr, 11 ggr eller mer

Splittrad familj baseras på frågan:

Vilka personer bor Du tillsammans med?

Fler än ett kryss tillåtet!

Om dina föräldrar är skilda och Du ibland bor hos mamma och ibland hos pappa, kryssa då i det som gäller där Du OFTAST bor.

pappa

mamma

styvamma

styvpappa

bror/bröder

syster/systrar

andra, nämligen.....

Svar som innebar att man kryssat i både ”mamma” och ”pappa”, och ingen styvförälder, kodades som ej splittrad familj (0). Ensamstående föräldrar liksom familjer

med styvföräldrar eller andra vårdnadshavare inblandade kodades som splittrad familj (1).

Socioekonomisk status (SES) baseras på frågorna:

A. Har Din mamma något arbete?

- ja
- nej   hon är arbetslös
- hon studerar
- långvarigt sjuk/förtidspensionerad
- annan orsak

B. Vilket slags arbete gör Din mamma eller gjorde Din mamma när hon senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad Din mamma gör/gjorde på jobbet!

C. Har Din pappa något arbete?

- ja
- nej   han är arbetslös
- han studerar
- långvarigt sjuk/förtidspensionerad
- annan orsak

D. Vilket slags arbete gör Din pappa eller gjorde Din pappa när han senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad Din pappa gör/gjorde på jobbet!

Svaren om föräldrarnas yrke kodades utifrån statistiska centralbyråns SEI-kod enligt en dominansprincip så att den förälder som hade högst sifferkod användes som grund. Där uppgift om senaste yrke saknades och eleven angav att föräldrarna inte arbetade, gavs värde koden för ej facklärd arbetare. Om föräldrarna uppgavs vara skilda användes den förälders yrke som den unge oftast bodde hos som grund för klassificeringen. Om den unge bodde med förälder och styvförälder användes förälderns yrke.

Invandrabakgrund baseras på två frågor:

I vilket land föddes Din mamma?

I vilket land föddes Din pappa?

Om minst en av föräldrarna uppgavs född i ett annat land än Sverige kodades värdet (1).

Om båda föräldrarna födda i Sverige kodades värde (0).

English summary

Theft, drugs and violence among ninth grade youth. Results from five self-report surveys.

Author: Jonas Ring

Published by:

The National Council for Crime Prevention (BRÅ)

P.O. Box 1386

SE-111 93 STOCKHOLM

Sweden

Internet: www.bra.se

Reference:

Report 2005:4

ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-32181-5

Available in Swedish from:

Fritzes Kundtjänst

SE-106 47 STOCKHOLM

Sweden

The study is based on self-report surveys of theft, violence and other problem behaviours (such as truancy and drug use) among students in their final year of compulsory education – year nine. These surveys have been conducted every second year since 1995. They provide a basis for studying the extent of participation in crime and problem behaviours within the group in focus during the period between 1995 and 2003.

The study's objectives are:

- To describe the prevalence of criminality and other problem behaviours among boys and girls in year nine
- To describe trends over time in the proportion of students reporting participation in crime and other problem behaviours on the basis of a comparison of data from the five years in which the survey has been conducted
- To illustrate levels of exposure to theft and violence among the students surveyed.

In meeting these objectives, the study is intended to provide knowledge on the structure and appearance of crime among young people. The study's objectives do not however include that of investigating the causes of possible variations in crime patterns over time.

Over the various years of the survey, the self-report questionnaire has been completed anonymously by between 5,300 and 8,200 students. The attrition is for the most part comprised of students absent from school. On the basis of the number of students included in the participating classes, this attrition has been calculated as comprising five per cent of the sample in 1995, seven per cent in 1997, thirteen per cent in 1999, twelve per cent in 2001 and fourteen per cent in 2003.

IT IS COMMON TO HAVE COMMITTED A THEFT ON AT LEAST ONE OCCASION

The results show that it is relatively common to have committed an act of theft such as shoplifting, a theft from school or from the student's own home on at least one occasion. Over half of the youths surveyed report having committed some form of theft-related act during the twelve months prior to the survey. Similarly, problem behaviours such as alcohol consumption, fare-dodging and truancy appear to be relatively common. Approximately sixty per cent of those surveyed report having consumed alcohol to the point of intoxication and approximately forty per cent have truanted. More serious thefts and acts involving serious violence against the person are more rare, as is having tried drugs. In total, the proportion reporting acts of violence against the person or some level of involvement with drugs lies at approximately one in ten.

Boys commit offences more often than girls. The difference between the proportions reporting participation in crime is small however in relation to more common offence types and problem behaviours. The difference becomes more marked the more serious and uncommon the acts in question. One exception in this regard is found in relation to drug use.

A comparison of levels of participation (having engaged in one of the relevant acts on at least one occasion over the course of the previous twelve-month period) in the umbrella categories of theft-related offences, vandalism, violence against the person and involvement with drugs among the boys and girls included in the 2003 survey shows that:

- 62 per cent of the boys have committed an act of theft by comparison with 49 per cent of the girls
- 40 per cent of the boys have engaged in some form of vandalism by comparison with 26 per cent of the girls
- 14 per cent of the boys have committed an act involving violence against the person by comparison with 6 per cent of the girls
- 9 per cent of the boys report some form of involvement with narcotics by comparison with 8 per cent of the girls.

On the whole it is not uncommon for the youths to have committed an offence at one time or another, but few have done so on a large number of occasions. According to one estimate, approximately ten per cent of the youths are responsible for over two thirds of the offences committed. In general, those engaging in violent or drug-related acts have also been involved in theft and vandalism.

THE PROPORTION COMMITTING THEFT AND VANDALISM HAS DECREASED

As regards the trend over the course of the period between 1995 and 2003 in levels of participation in the umbrella categories of theft-related acts, vandalism, violence against the person and drug offences:

- 66 per cent of the youths surveyed in 1995 reported having engaged in one or more theft-related acts by comparison with 55 per cent in 2003
- 46 per cent of the youths surveyed in 1995 reported having engaged in some form of vandalism, as compared with 33 per cent in 2003
- 11 per cent of the youths surveyed in 1995 reported having committed an act involving violence against the person, as compared with 10 per cent in 2003
- 8 per cent of the youths surveyed in 1995 reported some form of involvement with drugs, as did 8 per cent in 2003.

The drop noted over the course of this period in the theft category is for the most part associated with a reduction in the proportions of students reporting having engaged in acts of shoplifting or thefts from school. In total, however, the level of participation in theft reported in the latest survey lies at the same level as that noted in the previous one, i.e. that conducted in 2001. The direction of these findings is the same for both boys and girls. The reduction noted by comparison with the first survey in the umbrella category involving vandalism offences relates to the fact that fewer students in the most recent survey report having engaged in acts of vandalism (having destroyed something on purpose) and having written graffiti. The changes noted during the latter part of the period covered by the surveys are small, however, and the proportion reporting having painted graffiti murals has remained constant. As regards participation in acts of violence and drug-related offences, the results suggest neither a substantial reduction nor a substantial increase in the trend over time. These findings relate to the situation at the aggregate, national level, and there may be some regional differences in these trends over time.

The proportion reporting not having committed any offences at all has grown somewhat over the course of the period covered by the surveys. If the focus is shifted to the other end of this spectrum – and directed instead at the proportion of youths reporting high levels of involvement in crime – the results suggest that in total the size of this group has diminished over the course of this period. This tendency for the proportion reporting large numbers of offences to have diminished somewhat appears to be the same for youths from different socio-demographic categories as regards the social class of their parents, whether or not the youths have a Swedish or an immigrant background, and whether or not their parents live together. The same appears to be true for youths reporting different school-grade scores, and for both youths with a more tolerant attitude to crime and youths with a less tolerant attitude. The changes noted over more recent years are relatively small, however.

One pattern that is stable across the different samples is that there are observable but relatively weak correlations between the level of criminal involvement and the different socio-demographic background factors. The

correlation between school-grade scores and the level of involvement in crime is clearer. Students who report low grade-scores, clearly appear to have committed a large number of offences more often than those reporting higher grades. The factor found to be most strongly correlated with levels of criminal involvement in the study, however, is the students' attitudes to crime and problem behaviour. It is considerably more common for youths expressing a tolerant attitude towards crime and problem behaviour to have committed large numbers of offences than it is for those expressing an intolerant attitude. Levels of tolerance towards truancy, getting drunk and shoplifting appear to have diminished somewhat over the period covered by the surveys.

MORE COMMON FOR BOYS TO BE EXPOSED TO PHYSICAL VIOLENCE THAN GIRLS

The proportion reporting having been the victims of acts of serious violence (requiring them to visit a nurse, doctor or dentist) at some point during the twelve months prior to the survey lies at around six per cent across the different years of the survey. The level of exposure to theft crime is about five times that of exposure to violence and lies at around 30 per cent during the period covered by the surveys. The differences between the sexes are most marked in relation to levels of exposure to physical violence.

The survey conducted in 2003 shows that:

- 18 per cent of the boys have been exposed to bicycle theft by comparison with 14 per cent of the girls
- 4 per cent of the boys have had a wallet stolen as compared with 5 per cent of the girls
- 18 per cent of the boys have experienced exposure to some other form of theft, as have 18 per cent of the girls
- 11 per cent of the boys have been threatened such that they felt scared by comparison with 12 per cent of the girls
- 8 per cent of the boys have been exposed to acts of serious violence as compared with 4 per cent of the girls
- 27 per cent of the boys have been exposed to less serious violence as compared with 19 per cent of the girls.

The proportion who report often having been bullied has been stable at approximately three per cent throughout the period covered by the surveys. It is considerably more common for boys to engage in bullying than it is for girls to do so. The proportions reporting that they have never been bullied and never bullied others respectively have increased somewhat over the course of the period covered by the surveys. The proportions that have engaged in bullying more frequently, or been exposed to bullying on a more frequent basis, have by contrast remained relatively stable.